

Ros-Mari Djupsund

“Hur härligt sången klingar”

Identitet, gemenskap och utanförskap i finlandssvensk sång

Ros-Mari Djupsund (f. 1951)

Filosofie magister i musikvetenskap, Åbo Akademi, 1980

Pärbild: Sara Djupsund

“Hur härligt sången klingar”

Identitet, gemenskap och utanförskap i finlandssvensk sång

Ros-Mari Djupsund

Musikvetenskap
Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi
Åbo Akademi
Åbo, Finland, 2019

ISBN 978-952-12-3884-0
ISBN 978-952-12-3885-7 (digital)
Painosalama Oy, Åbo, Finland 2019

Summary

The overall purpose of this study is to critically examine how Finland-Swedishness in various forms is both expressed and constructed through singing, with an emphasis on group singing. Singing is not studied as a phenomenon of sound but rather as an activity anchored in culture. Finland-Swedishness, or "the Finland-Swedish", is presented as a linguistic and discursive phenomenon—a heterogeneous and changing construction, which is a representation that simultaneously influences and reproduces.

This study also investigates whether singing is currently used as a unifying element to consolidate the Finland-Swedes and if it thereby contributes to drawing boundaries between them and "others", especially Finnish speakers, but also Swedish speakers in Sweden. At the same time, the study examines the question of whether singing contributes to drawing boundaries within one's own language group and whether, in its excluding role, it creates tension within the group that can contribute to a sense of exclusion. This leads to the question of how this becomes visible in a Finland-Swedish context, and which forms and expressions feel inclusive and which ones feel exclusive.

The inspiration and starting point for the study are statements that choral singing is something typically Finland-Swedish and part of the strong social capital of Finland-Swedes, and thus contributes to making Finland-Swedes healthier and happier than their compatriots. Also, drinking songs ("snapsvisor") are regarded as a typical Finland-Swedish tradition worth preserving. These perceptions are not only maintained and reinforced within their own group but are also retained as stereotypes held by "the other", that is, the Finnish-speaking majority population.

The study asks, among other things, whether all Finland-Swedes sing in choirs and whether everyone therefore thrives in their singing. It is also asked if there is a common repertoire that is sung in Swedish Finland or, on the contrary, if there are clear differences visible between various regions. From this repertoire, drinking songs are distinguished, and a subsequent question therefore arises regarding who actually sings them and to which form of Finland-Swedishness the drinking song tradition thus pertains.

The study material consists of surveys, interviews and observations and, to a certain extent, of printed and online sources. Singing is studied on the basis of the perceptions and expressions, as well as repertoires, of the studied individuals, but also on the basis of the central organizations that bridge together, above all, choral singing within the Finland-Swedish choir field. Thus, the question is: what is going on when Finland-Swedes sing together in

a choral context or at informal gatherings where there is group singing? This applies within institutions and organizations, but also within the private sphere and at private parties.

The main purpose of the dissertation is problematized in three separate sub-studies. Common to the three sub-studies are issues that affect singing as an identity constructor and a creator of community, but also as a creator of exclusion. Similar studies, where singing among Finland-Swedes is examined in a cultural context, are lacking.

Lista över originalpublikationer

1. Sången på tre orter i Svenskfinland. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik* (2015). Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, 81–106.
2. "Jag hörde till dem som inte fick vara med i Luciatåget". En studie i hur en Kör för alla -kör konstruerar sin identitet på den finlandssvenska musikarenan. *Etnomusikologian vuosikirja* Vol. 26 (2014), 48–67.
3. "Helan går" i Svenskfinland. En studie av snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska. *Puls. Musik- och dansetnologisk tidskrift*. Vol. 3 (2018). Red. Ingrid Åkesson. Svenskt visarkiv/Musikverket, 18–36.

Förord

Mitt intresse för musik och samhälle har allt sedan tidig studietid följt mig; hur människor använder musik och hur musikvanor förändras, hur musikpreferenser och smaker konstrueras och kombineras, hur musik värderas och vilka funktioner musik kan ha samt hur musik och identiteter hänger ihop.

En lång process är således till ända. En tanke- och skrivprocess som på ett plan fick sin början direkt efter avslutade magisterstudier men som konkret fick sin fortsättning i och med ett samarbetsprojekt mellan ämnet musikvetenskap vid Åbo Akademi och det så kallade KRUM-projektet (Konstnärliga Rådet för finlandssvenska Utbildningsfrågor i Musik) där jag åren 2002–2007 var anställd som musikkoordinator.

Mitt första tack går därför till dåvarande professorn Pirkko Moisala för att hon åtog sig huvudansvaret för det ovannämnda samarbetsprojektet som bland annat utmynnade i fältarbeten på tre orter i Svenskfinland. Materialet från de tre fältarbetena ligger till grund för min första artikel eftersom Pirkko samtidigt lockade mig med i det forskningsprojekt som fick benämningen *Finlandssvenskhet framställd genom musik* och som detta avhandlingsarbete blev en del av.

Pirkko Moisala blev därmed också min första handledare och har som sådan följt min kamp under hela avhandlingsskrivandet. Hennes varma och ständigt uppmuntrande kommentarer har varit helt avgörande för hela avhandlingsskrivandet. Ett stort tack går självfallet även till de andra medverkande i forskningsprojektet; Pia Ahlbäck, Johannes Brusila, Niklas Nyqvist och Hanna Väätäinen, alla med gedigen forskningserfarenhet när jag som fullständig nybörjare inledde mina studier i hur finlandssvenskhet framställs – eller som projektet senare ville betona – hur Finlands svenskheter framställs genom musik.

Framför allt vill jag ändå tacka Johannes Brusila, som småningom blev professor i ämnet musikvetenskap och som därmed blev min primära handledare fram till dags dato. Hans tålmod och stora hjälp när det gällde att få mig att *förstå* vad musiketnologin egentligen går ut på har varit oerhört viktig för hela forskningsprocessen.

Ett stort tack går även till det forna KRUM-projektet, som således var en form av inledning till mina doktorandstudier. Målsättningen med projektet var att förbättra förutsättningarna för att den yrkesinriktade utbildningen i musik på svenska i Finland skulle utvecklas till högsta möjliga nationella nivå. Det föll sig därför naturligt att det fördes intensiva diskussioner i styrgruppen kring det som vi uppfattade som finlandssvensk musik. Medlemmarnas

kunskap om både det finlandssvenska och nationella musikfältet blev därför en viktig grund för mina fortsatta studier. Även alla de musklärare och musiker som jag kom i kontakt med under projektets gång bidrog självfallet till att vidga min kunskap om den finlandssvenska musikarenan.

Samarbetet mellan KRUM och ämnet musikvetenskap inleddes med ett enkätutskick och en fältarbetsperiod på Kökar tillsammans med musikstudierande Kalle Kivelä, Minna Lindholm, Mathias Oljemark och Martin Segerstråle och med Pirkko Moisala som ledare. En oförglömlig fältarbetsperiod där också min sambo Eric Chanfreau deltog både som chaufför och kock! Fältarbetsprojektet fick en fortsättning i Korsholm och Esbo, delvis med nya studerande och fler ledare. En viktig lärdomsperiod för mig och ett stort tack går därför till alla de medverkande, både studerande och ledarna Pirkko Moisala, Johannes Brusila och Hanna Väätäinen, men också till alla dem som gav sig tid att besvara enkäten och ställa upp för intervjuer och videospelningar. Det är omöjligt att tacka alla individuellt, men allas insats har varit ovärderlig.

Inför den efterföljande bearbetningen av enkätmaterialen fick jag stor hjälp av forskaren och sociologen Kjell Herberts och dåvarande professorn i sociologi, Susan Sundback. Ett stort och ödmjukt tack går därför till dem! Ett speciellt tack vill jag även rikta till professor emeritus Göran Djupsund för att han i tiden väckte mitt intresse för kvantitativa analysmetoder.

Ett stort tack går även till alla medlemmar i den Kör för alla -kör som utgjorde grunden för den andra artikeln. Många sjunger fortfarande med i gruppen, som jag leder, och ger mig kraft och styrka varje tisdag under terminerna – med sin sång, sina skratt och positiva attityd!

Tack också alla ni som sjöng snapsvisor och berättade om era erfarenheter och minnen inför den tredje artikeln, samt delgav mig era tankar och åsikter om traditionen.

Det svåra med att inleda sina doktorandstudier efter en lång paus från det akademiska tänkandet var att finna lämpliga diskussionssammanhang och -grupper. Ett stort tack går därför till alla mina 'kollegor' i våra egna påbyggnadsseminarier, framför allt till Kaj Ahlsved och Kim Ramstedt men också till Fredrik Erlandsson, Jan Hellberg, Inka-Maria Nyman, Peter Peitsalo och Anna Edgren. Tack för alla era kritiska men samtidigt inspirerande kommentarer! Tack även alla ni som kommenterat de texter som jag presenterat på olika nationella och internationella seminarier och konferenser samt alla redaktörer och review-granskare som läst och gett synpunkter på mina tre artiklar. Tack går även till förhandsgranskarna Gunnar Ternhag och

Helmi Järviluoma-Mäkelä för värdefulla anmärkningar till avhandlingens introduktionsdel.

Doktorandstudierna kunde jag inleda tack vare det ekonomiska stöd som kom via forskningsprojektet från Svenska Litteratursällskapet. Ett stort tack går även till Svenska kulturfonden samt Åbo Akademi för välbehövligt stöd efter att SLS-forskningsanslagen var förbrukade. Studierna har ändå varit möjliga att genomföra endast tack vare alla de musikprojekt jag producerat och som gett mig en ekonomisk grundtrygghet (samtidigt som studierna avsevärt förlängts). Ett stort tack går framför allt till den åländska Kulturföreningen Katrina som gjort det möjligt för mig att kombinera olika musikprojekt med avhandlingsskrivandet.

Vår identitet präglas av minnen vi har av musikaliska upplevelser, minnen som ger ämne till berättelsen om oss själva. Ett varmt tack går därför till alla körer och ensembler jag har haft nöjet att få sjunga i! Tack också alla vänner samt hela min stora släkt för alla musikfyllda sammankomster och samkväm. Tack mina äldsta syskon Synnöve, Bengt, Mats och Ingrid samt kära kusinen Tita med familjer. Tack för alla era heja- och bravorop - och Tita, för alla sköna samtal om skrivandets vånda och njutning.

Varma tack går även till Erics stora familj både här i Finland, Frankrike och Österrike; min tillgång till husen i Nègremont och La Garde hade till exempel en avgörande betydelse för skrivandet av min omslutande 'kappa'.

De största och varmaste tacken går ändå till min allra närmaste familj - min käraste Eric och älskade dotter Sara samt kära bonusdottern Jenny med familj - för ert osvikliga stöd och er kärleksfulla uppmuntran - samt syster Gerd, svåger Kim, döttrarna Amanda och Mirjam och deras härliga familjer. Tack alla för att ni finns! Tack även för all språkhjälp, Gerd - och pärmbilden, Sara!

Pargas den 1 november 2019

Rosi Djupsund

Innehållsförteckning

I Utgångspunkter för studien	11
1.1 Syfte och forskningsfrågor	14
1.2 Sång, musik och finlandssvenskhet	15
1.2.1 Bakgrund	15
1.2.2 Tidigare forskning	18
2 Teoretiskt ramverk	25
2.1 Identitet och etnicitet	27
2.2 Musik och identitet	31
2.3 Sång och identitet	34
2.4 Sång och utanförskap	36
2.5 Sammanfattning	39
3 Metoder, material och genomförande	40
3.1 Forskningsprocess	40
3.2 Metoder och material	43
3.2.1 Delstudie 1: Kvantitativa och kvalitativa analysmetoder	43
3.2.2 Delstudie 2: Fokusgrupper	45
3.2.3 Delstudie 3: Deltagande observation	46
3.3 Forskningsetik	49
4 Sammanfattning av delstudierna	52
4.1 Sången på tre orter i Svenskfinland	52
4.2 ”Jag hörde till dem som inte fick vara med i Luciatåget”. En studie i hur en Kör för alla -kör konstruerar sin identitet på den finlandssvenska musikarenan	55
4.3 ”Helan går” i Svenskfinland. En studie av Snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska	58
5 Slutsatser och diskussion	62
5.1 Identitet	63
5.2 Gemenskap	64
5.3 Utanförskap	65
5.4 Slutord	66
Referenser	68
Originalpublikationer	83

I Utgångspunkter för studien

”Hur härligt sången klingar på älskat modersmål!” Så inleds den ursprungligen för manskör komponerade sång som i över ett sekel ansetts vara finlandssvenskarnas lystringssång och som blivit en symbol för det svenska språket i Finland, trots att texten endast talar om modersmål och inte explicit om det svenska språket (se t.ex. Rask 1986). Sången framförs fortfarande, unisont och stående, som avslutning på de flesta tillställningar som på något sätt vill föra fram betydelsen av att det talas svenska i Finland. Därmed samlar den alla dem som vill kalla sig finlandssvenskar till en gemensam lojalitetsyttring och till en gemensam, kollektiv identitet.

Det är således fråga om en fortsättning på den medvetna språkpolitiska strategi som har sina rötter i 1800-talets europeiska nationella strömningar. Målsättningen var till en början att ena ”folket”, som i första hand bestod av den svenskspråkiga ”allmogen” och den svenskspråkiga överklassen i Finland, till en etniskt homogen grupp, som småningom kom att kallas finlandssvenskar. Samtidigt var det fråga om en separering från de finskspråkiga som ändå via sina kulturella element, det vill säga betoning av språk och folkdiktning, gav inspiration till konsolideringsprocessen. (Lönnqvist 2001a; se också Engman 2016, 392–403.)

Ledstjärnan för konstruktionen av ett enat finlandssvenskt ”folk” var den borgerliga samlingsrörelse som några år senare skulle institutionaliseras politiskt som Svenska folkpartiet. Samlingsrörelsen hade, som alla andra nationsbyggen, ett både ideologiskt och organisatoriskt syfte och fick en central roll i konstruerandet av den finlandssvenska identitet som de flesta svenskspråkiga finländare ännu idag ser som sin egen. Detta borgerliga konsolideringsprojekt har således fått stå modell för det vi ofta kallar finlandssvenskhet. I konsolideringsprocessen ingick ändå samtidigt ett element av exkludering. Utanför denna finlandssvenskhet stod bland annat den svenskspråkiga arbetarklassen som grundade egna arbetarföreningar för att tillvarata svenskspråkiga arbetares klass- och språkintressen samt Åland. (Allardt 1981, 174–182; 200–239; Lönnqvist 2001b, 31–36; Kreander & Sandlund 2006, 29–30; Sundberg 1985, 46–51; Åström 2001b, 41; Klasskamp på svenska; Brusila m.fl. 2015b, 37–38.)

En följd av konsolideringsprocessen var också att olika institutioner, organisationer och föreningar uppstod och grundades, alla med sina egna yttre symboler, men också med symboliska koder. De symboliska koderna var samtidigt både ideologiska och inkluderande men därmed också exkluderande (Åström 2001b, 41). Till dessa symboliska element kan vi även räkna

ovan citerade "Modersmålets sång" som i sin historiska kontext betonar synen på svenskhetens ställning i Finland: svenskan skall vara ett jämbördigt språk med finskan (Rask 1986). Samtidigt kan sången ses som betecknande för ett annat finlandssvenskt drag, nämligen medvetenheten om och betonandet av språkgruppens heterogenitet. Denna flexibilitet kan därmed också skapa en känsla av marginalitet; eftersom det i den finlandssvenska ideologin eftersträvas en enhetlighet kan det skapas en uppfattning om att alla nog får vara en del av gruppen men alla är ändå inte riktigt äkta (Åström 2001b, 42; Lindqvist 2001b).

Det är i denna ambivalenta finlandssvenskhet som jag personligen har min etniska identitet, en identitet som grundar sig på känslan av att nog vara finlandssvensk och höra till språkgruppen men ändå inte vara riktigt äkta. Och mitt sökande på svar till denna kluvenhet har jag kopplat till sången, som jag så starkt upplever vara kopplad till min identitet; sången så som jag upplevt den i mitt finlandssvenska barndomshem, bland mina finlandssvenska släktingar och vänner, i den kyrkliga folkhögskole- och skärgårdsmiljö där jag vuxit upp, i finlandssvensk skol- och studiemiljö samt i alla de finlandssvenska körer och ensembler jag sjungit i eller fungerat som ledare för. I avhandlingen söker jag efter det finlandssvenska i sången så som den framförs i min näromgivning men också genom att jämföra sången på andra orter i det vi kallar Svenskfinland, bland svenskspråkiga finländare eller finlandssvenskar. Hur tar sig sången uttryck och i vilka sammanhang sker sjungandet? Skapar sången enbart gemenskap eller fungerar den också exkluderande?

Frågor om tillhörighet och identifikation är alltid komplexa och mångfacetterade. De pekar på olika val man gör inom en ideologisk referensram och – i detta fall – på vilka musikaliska uttryck och praktiker man väljer. I min syn på tillhörighet och identifikation utgår jag från identitet som en föränderlig konstruktion som omvärderas och förhandlas på olika sätt i olika kulturella sammanhang. Ett sätt att stärka den egna gruppens gruppdistinktioner är till exempel att markera social olikhet via stereotyper, ofta så att den egna gruppen framstår i en mer positiv dager (Åström 2001d, 146; se också Lindqvist 2001a). Stereotypa uttalanden kan också skapa bilder som kan förstärka och ifrågasätta självbilden och identiteten. Uttalanden som att körsjungande är något typiskt finlandssvenskt som bidrar till att finlandssvenskarna är friskare och lever lyckligare och längre samt att snapsvisesjungandet är en viktig finlandssvensk tradition är exempel på sådana musikrelaterade bilder som ofta förknippas med finlandssvenskhet. De står därför i fokus för de tre delstudierna i denna avhandling.

Den stereotypa bilden av körsång som något typiskt finlandssvenskt kan bland annat härledas till det plötsligt ökade intresset för att sjunga i kör som uppkom bland finlandssvenskar i mitten på 2000-talet. Detta kan åtminstone delvis ses som en följd av folkhälsoforskarna Markku T. Hyypäs och Juhani Mäkis (Hyypä 2007; Hyypä & Mäki 2001; 2003) forskning kring hälsa i förhållande till språk. I sina studier av skillnader i hälsa bland svensk- och finskspråkiga finner de ett starkare socialt kapital, dit de räknar bland annat körsång, hos de svenskspråkiga och att det sociala kapitalet korrelerar positivt med hälsa. Hyypäs och Mäkis resultat diskuterades och ifrågasattes i olika forum (se t.ex. Finnäs 2006) men fick ändå stor uppmärksamhet både i vetenskapliga sammanhang och i media. Olika körorganisationer noterade speciellt körsångens betydelse. Plötsligt föreföll det som om "de välmående, aktiva, rika och lyckliga" återfanns framför allt i Svenskfinland (Jakobsson 2010, 7) och att körsången var en bidragande orsak till detta välmående.

Sjungandets positiva inverkan på hälsa och välmående har konstaterats i ett flertal studier men i och med Hyypäs och Mäkis forskningsresultat fann de finlandssvenska körorganisationerna ett marknadsföringsargument med vetenskaplig tyngd. Målsättningen för marknadsföringen var kanske i första hand att locka nya sångare till de redan befintliga medlemskörerna men småningom sammankopplades körsång med en form av identitetsstämpel, och att sjunga i kör uppfattades småningom vara en typisk finlandssvensk hobbyverksamhet.

Även snapsvisesjungandets betydelse för den finlandssvenska identitetskonstruktionen betonas i en framtidsvision för att bevara det svenska i Finland. Visionen är sammanställd av Finlands kommunförbund tillsammans med den finlandssvenska tankesmedjan Magma (Wikberg & Sundell 2010). I texten kopplas snapsvisornas värde samman med behovet av att synliggöra gemensamma traditioner i en tid då de svenskspråkigas relativa andel i Finland minskar och många, framför allt unga, upplever begreppet finlandssvensk som problematiskt (a.a:100).

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Det övergripande syftet med denna studie är att undersöka hur finlandssvenskhet i olika former både uttrycks och konstrueras genom sång, huvudsakligen genom sång i grupp. Jag fokuserar på sången som ett kulturellt fenomen, vilka former och uttryck den tar och i vilka sammanhang sjungandet sker. Jag söker efter åsikter om det som kan kallas finlandssvenskhet men också efter svar på frågorna hur och var sången kommuniceras samt i vilka sångrelaterade sammanhang det uppstår en känsla av gemenskap eller utanförskap. Jag studerar således vad det är som pågår när finlandssvenskar sjunger tillsammans, i körsammanhang eller vid informella sammankomster där det förekommer sång i grupp. Detta gäller både inom institutioner och organisationer, men också inom den privata sfären, på privata fester och i familjekretsen.

Min övergripande forskningsfråga är hur sång uttrycker och konstruerar olika former av finlandssvensk identitet och gemenskap samt utanförskap. Jag frågar bland annat om alla finlandssvenskar sjunger i kör och om alla därmed mår bra i sitt sjungande. Jag frågar också om det finns en gemensam repertoar som sjungs i Svenskfinland eller om man tvärtom kan se tydliga skillnader mellan olika regioner. Ur denna repertoar särskiljer jag snapsvisorna och frågar vem som egentligen sjunger dem och vilken form av finlandssvenskhet snapsvisetraditionen därmed beskriver.

Jag närmar mig sålunda sången inte som ett ljudande fenomen, utan mer som en aktivitet med kulturell förankring. Jag studerar sången utgående från de studerades uppfattningar och uttryck, repertoaren de framför i olika sammanhang men också i belysning av de institutioner som fungerar som samlande organisationer för, framför allt, körsången på det finlandssvenska musikfältet. Studien kan på det sättet sägas ha en typisk musiketnologisk inriktning, så som Alan Merriam ställer definitionen redan år 1960, "the study of music as a universal aspect of man's activities" (Merriam 1960, 109). Med detta avser han att vår förståelse av musiken i en kultur måste få ett bredare fokus än att enbart studera musiken i sig, som ett objekt.

Utgående från tre separata studier undersöker jag även om sången idag används som ett samlande element för att konsolidera det finlandssvenska och om den därigenom bidrar till att dra gränser till "andra", framför allt till finskspråkiga, men också till svenskspråkiga i Sverige. Samtidigt frågar jag om sången även bidrar till att dra gränser inom den egna språkgruppen och om den därmed, i sin exkluderande roll, skapar en spänning inom gruppen som kan bidra till en känsla av utanförskap. Följdfrågor är hur detta blir synligt i en finlandssvensk miljö och vilka former och uttryck som känns

inkluderande och vilka som känns exkluderande.

I.2 Sång, musik och finlandssvenskhet

Finlandssvenskhet har studerats inom flera olika forskningsområden, såväl samhällsvetenskapliga, lingvistiska, historiska, etnologiska som folkloristiska, men musiken har förhållandevis sällan stått i fokus med tanke på den avgörande roll den spelat i den finlandssvenska identitetskonstruktionen. Som bakgrund till min forskning går jag i det här kapitlet igenom dels den roll sången, och framför allt sång- och musikfesterna, spelat i det finlandssvenska identitetsbygget, dels den forskning som berör finlandssvensk sång överlag.

I.2.1 Bakgrund

Enligt etnologen Bo Lönnqvist (2001a) lades grunden för den finlandssvenska identifikationsprocessen under perioden 1890-1920 då den bildade klassen sammanförde de svensktalande till ett ethnos eller en etnisk grupp samtidigt som gruppen separerades från de finskspråkiga. Tanken på en egen finlandssvensk kultur uppstod där framför allt folkdiktningen fick spela en stor roll. Man såg finlandssvenskheten som en särart, en essens, som så att säga manifesterades i denna kultur. Denna finlandssvenska kultur spreds, på samma sätt som övriga folkliga kulturyttringar via föreningar, fester och andra sammanhang i akt och mening att förstärka det svenska mot det yttre hot som vid tiden bestod av både förfinskning och förryskning. Det var nu som språket blev det bärande kulturella särdraget för den etniska finlandssvenska gruppen medan nationen och det nationella mer representerades av det finska och de finskspråkiga.

En finlandssvensk institutionell kultur byggdes upp. Under 1920-talet grundades till exempel ett flertal musikorganisationer och -förbund såsom Finlands svenska kyrkosångsutskott (1928), som 1955 efterträddes av Finlands svenska kyrkosångsförbund, och Finlands svenska sång och -musikförbund (1929). Dessa förbund fungerar fortfarande som samlade organisationer för, framför allt, det finlandssvenska körfältet.

Det skapades en form av finlandssvensk enhet, ofta kallad familjen, en kulturell ideologi, ett kulturellt makt- och spänningsfält samt olika typer av självbilder, stereotyper och också myter. En genomgående linje i den offentliga retoriken var betoningen av det gemensamma och samhörigheten medan alla de rörelser som kunde vittna om sönderfall och paradoxer förtegs

(Lönnqvist 2001a, 21). Så upprätthålls ännu idag myten om den enhetliga finlandssvenskheten som en livsnödvändighet för att inte "isflaket" skall smälta och småningom försvinna (a.a., 23). Denna retorik återspeglas också i form av benämningar som "den finlandssvenska identiteten" eller "den finlandssvenska sångskatten" eller i form av stora gemensamma samlingar med målsättningen att samla finlandssvenskarna. Ett exempel på det sistnämnda är de återkommande sång- och musikfesterna där de medverkande körerna och ensemblerna samlas till gemensamma massframträdanden.

Sång- och musikfesterna ingick således som en stark ingrediens i det finlandssvenska identitetsbygget. Enligt Lönnqvist (2001c) sjöngs finlandssvenskheten in i kustbefolkningens medvetande, både i form av massdemonstrationer och via repertoarval, och sång- och musikfesterna kom på sätt och vis att förkroppsliga den process som småningom resulterade i begreppet "finlandssvensk". Genom sångfesterna ville man verkställa den finlandssvenska ideologin; bildning åt det samlade "folket" via överenskomna yttre symboler och via sång och musik.

Till en början var de nationella sång- och musikfesterna, med modell från Estland, avsedda för både finsk- och svenskspråkiga körer och musikkårer. Ingen svenskspråkig grupp anmälde sig ändå till den första nationella sångfesten som hölls år 1884 i Jyväskylä (Smeds & Mäkinen 1984, 13, 46). Den främsta orsaken var kanske att den fennomanska organisationen Kansanvalistusseura stod bakom arrangemangen. I stället skapades det en egen svenskspråkig sångfesttradition. Den första enspråkigt svenska sångfesten hölls i Ekenäs år 1891. Några försök till gemensamma sångfester, för båda språkgrupperna, gjordes 1892 (i Åbo) och 1894 (i Vasa), men trots att festerna hade goda föresatser ansågs, enligt den svenskspråkiga pressen, de tvåspråkiga festerna inte ha någon framtid eftersom språkgrupperna helt enkelt inte förstod varandra (Andersson 1947, 62). Också programmet stötte på kritik, både på grund av sin omfattning men också för att "det vanliga folket" kände sig hemlöst bland "den uppblåsta societeten och de pampiga kantaterna" (Smeds & Mäkinen 1984, 45; se också Rantanen 2013, 81). Det senare gällde både det svensk- och finskspråkiga "vanliga folket". Det var således inte enbart språken som skapade motsättningar utan synbarligen var det även fråga om klass- eller ståndsmotsättningar (se t.ex. Engman 2016, 154–164).

Både de svensk- och finskspråkiga sång- och musikfesterna hade med andra ord till en början klara språkpolitiska syften, men med den ökande politiska spänningen efter februarimanifestet 1899 avblåstes språkstriden för

en tid och sången och festerna blev ett gemensamt kampmedel mot förryskningen (Andersson 1947, 109–116). Till den politiska kampen kopplades också den unisona eller gemensamma sången (Rantanen 2013, 77).

Efter inbördeskriget 1918 uppkom ännu tanken på en gemensam tvåspråkig fest, men sviterna av kriget var elakartade och klyftan mellan språkgrupperna och samhällsklasserna var svår att överbygga (Andersson 1947, 222–223). Samtidigt kan man säga att inbördeskriget bidrog till att det borgerliga inslaget i den finlandssvenska sång- och musikfeströrelsen förstärktes eftersom den finlandssvenska arbetarrörelsen, i motsats till den borgerliga samlingsrörelsen som ville förena alla svenskspråkiga, i första hand strävade efter att omfatta de svenskspråkiga arbetarna. De senare hade mindre intresse av att upprätthålla gränserna mellan svenskt och finskt och såg i stället inbördeskriget framför allt ur ett klassperspektiv (Kreander & Sandlund 2006, 30; Engman 2016, 316–322; Sundberg 1985, 46–51; Kaihoviirta 2015, 390; Bondestam & Helsing 1978, 164).

1800-talet blev överhuvudtaget en märkbar vändpunkt för sången i hela norra och västra Europa. Det estetiska blev inte det enda förhärskande utan stor betydelse gavs även de sociala förväntningarna. Kören blev en bild av den rådande samhällsordningen och körsång i stämmor blev ett symboliskt uttryck för den nya tiden (Geisler 2010, 11–13; Ronström 2016, 55). I Finland tjänade till exempel körsången fram till mitten av 1800-talet syftet att sammansvetsa korporationer, gällande både studenter, gymnasister och småningom också hantverkare och handelsbiträden, samtidigt som den nya studentsången blev ett nytt sätt att uttrycka en politisk opinion (Stenius 1991, 1996; se också Dahlström 1991, 9–11). Nationaliseringsprocesserna, även i Finland, bidrog till att sången politiserades och ritualiserades och de borgerliga manskörerna stod som modell för både disciplin och samstämmighet, ofta med nationalistiska budskap (Ronström 2016, 55–62; Enefalk 2008, 174; Jonsson 1990, 25–27; Geisler 2011, 107–109).

Manskörerna kompletterades i slutet av 1800-talet med både dam- och blandade körer när man ville visa upp en ny social gemenskap, i Finland ofta med en gemensam nationell repertoar (Stenius 1996, 291; se också Dahlström 1983; 1991, 11–13). Körsjungandet kopplades ihop med de framväxande folkörelserna såsom de frivilliga brandkårs-, nykterhets-, arbetar-, kvinno-, bonde- och ungdomsföreningsrörelserna och körsången blev deras viktigaste estetiska uttrycksform, och samtidigt en metafor för enighet och integration (Stenius 1991, 19–23; se också Ronström 2016, 55–67).

Den finlandssvenska körsången är i dagens mening således starkt förknippad med den västerländska sångtraditionen samt den västerländska

samhällsutvecklingens och föreningslivets uppkomst. I detta avseende följde Finland den kontinentala utvecklingen, men framför allt utvecklingen i Sverige (Söderholm 1969; Stenius 1991, 17). Det var framför allt mansköreerna och studentsången som banade väg för den identitetsskapande sången (Kvist Dahlstedt 2001). De finlandssvenska sång- och musikfesterna fick däremot sin modell från det finskspråkiga Finland och från Estland.

1.2.2 Tidigare forskning

De finlandssvenska sång- och musikfesterna som kulturföreteelse och impulsivare har framför allt skildrats i olika historiker (Andersson 1947; Mannil m.fl. 1983; Dahlström m.fl. 1991; Blomqvist & Böckerman-Peitsalo 2000; Nordman 2004) men också i Kerstin Smeds och Timo Mäkinens historik *Kaiu, kaiu lauluni. Laulu- ja soittojuhlien historia* (1984) som beskriver hela den nationella sångfeströrelsen, det vill säga både de finsk- och de svenskspråkiga profana sångfesterna. Smeds och Mäkinen betonar framför allt skillnader mellan de svensk- och finskspråkiga gällande val av repertoar och festort samt festtalens innehåll.

De finlandssvenska sång- och musikfesterna av idag saknar fortfarande större vetenskapliga studier. I en pro gradu-avhandling analyserar Hanna Kronqvist (2011) dock massmedias bevakning av sång- och musikfesterna som identitetsbevarare och musikaliskt evenemang under åren 1991–2006. I sin slutdiskussion konstaterar hon bland annat att medieframställningen bidrar till uppfattningen om att finlandssvenskhet symboliseras i sångfesterna av gemenskap och tradition.

Kronqvist (2014) har även bidragit med en kartläggning av hela det finlandssvenska körfältet där syftet var att dels kartlägga verksamheten, dels komma med förslag till åtgärder som kunde gynna och utveckla den finlandssvenska körkulturen. Kartläggningen skedde på uppdrag av Svenska kulturfonden som bland annat har som uppgift att stödja finlandssvensk samhörighet och identitet och som också bidrar ekonomiskt till körfältets välmående och överlevnad. Initiativet kan därför tolkas som ett bevis på körsångens betydelse för den finlandssvenska samhörigheten men också som ett tecken på kulturfondens vilja att påverka körsångens utformning.

Körsången i Svenskfinland har i övrigt främst beskrivits i olika körs historiker och festskrifter. Även enskilda, för den finlandssvenska körsången betydelsefulla märkespersoner, har uppmärksammats i olika biografier. Bland dessa märkespersoner kan kanske främst nämnas Martin Wegelius (se bl.a. Bonsdorff 2017) och Harald Andersén (se bl.a. Kilpiö 2003) vilka båda

kom att prägla utvecklingen av både det finlandssvenska och nationella musiklivet. Bland de enskilda körens festskrifter vill jag framför allt lyfta fram Akademiska Sångföreningens jubileumsskrift *Manskörssång i tid och rum: Akademiska Sångföreningen 1838–2013: 175-årsjubileumsskrift* (Bränn 2013). Skriften väcker speciellt intresse tack vare artiklar som problematiserar körens placering i fosterlandet Finland och därmed följande repertoarval (Rask 2013) och som även berör frågor om körklang (Bonsdorff 2013). Andra artiklar granskar bland annat körsången som ett kulturellt fenomen (Ronström 2013) och kopplingen mellan körsång och välbefinnande (Sandgren 2013).

Ett av syftena med denna avhandling är även att analysera sången bland finlandssvenskar utgående från frågan om man kan identifiera kulturella särdrag i sångrepertoaren eller om någon sångkategori eller genre återkommer oftare än andra. Grunden för forskningen kring folkligt sjungande bland finlandssvenskar, där framför allt balladen eller den äldre folkvisan stod i fokus, fick sin början i och med insamlandet av den finlandssvenska folkdiktningen (se bl.a. Andersson 1934; Bergman 1981; Forslin 1964; 1968; 1975; Häggman 1992; Häggman m.fl. 1994). I förgrunden för insamlings- och forskningsarbetet stod framför allt Ernst Lagus och Otto Andersson. Den senares liv och verksamhet har bland annat utforskats av Niklas Nyqvist i doktorsavhandlingen *Från bondson till folkmusikikon. Otto Andersson och formandet av "finlandssvensk folkmusik"* (2007; se också Andersson 2018; Dahlström 1971; Forslin 1971; Nyqvist 2006; Rosas 1983). Nyqvist beskriver bland annat insamlingens nära koppling till den finlandssvenska samlingsrörelsen, vilket enligt honom (2006, 110–114; se också Häggman 1996, 30) blev en drivkraft även för Anderssons fortsatta publikations- och övriga verksamhet, trots att den ursprungliga intentionen i första hand var att få upplysningar om det egna folkets historia.

Folkvisan blev således tidigt en identitetsmarkerande symbol för finlandssvenskarna och lever kvar framför allt i form av olika körarrangemang. Bland dessa kan Alexander Slottes "Slumrande toner", som har folkvisan som förebild, sägas ha fått en särställning bland annat som symbol för "den stillsamma, icke-aktivistiska svensketsrörelsen i Finland" (Rask 1996, 46) eller som "något av en rural bildningssång, kanske till och med en kampsång för att värna om fädernas kulturarv i hembygden" (Engman 2016, 283). (Se också Häggman 2006, 59; Huldén 1990.)

I delstudie 2 frågar jag till exempel vad medlemmarna i Kör för alla i Åbo (KFAÅ) uppfattade som finlandssvenskt i olika sånger. En av svararna (Karin) nämnde "de där gamla visorna" med vilket hon bland annat avsåg de så

kallade "Bragevisorna" där "Slumrande toner" ingår. Med Bragevisorna (Slotte m.fl. 1913) avses den samling nationalromantiska sånger som med folkvisan som förebild skapades under 1900-talets andra decennium, och som kom att som identitetsskapare få långt större betydelse än de egentliga folkvisorna. Enligt folkviseforskaren Ann-Mari Häggman kan Bragevisorna sägas ha lagt grunden till den finlandssvenska "sångskatten" (Häggman 1995; 1996; 2004, 123–132; 2006, 58–60). "Slumrande toner" har vid sidan av "Modersmålets sång" även blivit en form av finlandssvensk nationalsång (Häggman 2006; Nykvist 2006; Rask 1996).

Trots att Otto Andersson redan tidigt diskuterade folkvisans viktiga roll som socialt funktionselement (Nykvist 2007, 205) var det först i slutet av 1960-talet som sjungandet rent allmänt började studeras som en social aktivitet. De centrala problemen blev behov, motivation och funktion, och till sist en fråga om normer och värderingar (se t.ex. Kvideland 1974; 1982; Bak 1982; Klusen 1969; 1974; Suojanen 1981; 1984). Sången sågs inte längre enbart som en produkt utan som en process, som ett medel för interaktionen mellan dem som sjunger. Framför allt sågs gruppsången som viktig och därmed frågan om vilka grupper som sjunger och vilken funktion sångerna fyller. Empirin införskaffades via fältarbete och sångrepertoaren studerades utgående från närmiljön men också i belysning av hur föreningar och massmedia påverkar. Dessa källor gav därmed stark inspiration till mina egna studier inför denna avhandling.

År 1986 inledde Finlands svenska folkmusikinstitut ett femårigt projekt med avsikt att dokumentera vissång i olika traditionsmiljöer. Empirin införskaffades via fältarbete och målsättningen var att dokumentera sjungandet och sångrepertoaren men också att beskriva den sociala och kulturella miljö där sångerna levt under det senaste århundradet (Häggman 2004, 70–73). Fortfarande var fokus ändå lagd på dokumentation och resultaten presenterades framför allt i olika sångböcker vars innehåll till stor del byggde på de sånger som olika föreningar ansåg vara oumbärliga. Insamlingsmetoden stötte också på kritik. Bland annat musikforskaren John Rosas ställde sig kritiskt till den första sångboken *Vi sjunger tillsammans* (Lindholm 1982) eftersom han fann det "ansvarslöst att låta 'folksmaken' bestämma" och endast en liten del av innehållet kunde betecknas som direkta folkvisor (Häggman 2004, 125). Samtidigt kan man säga att sångerna som fick representera "folket" eller "folksmaken" bidrog till att konstruera en representation av en form av finlandssvenskhet. I sin doktorsavhandling studerar Häggman (1992) ändå finlandssvensk vistradition utgående från en enskild visa eller medeltida ballad, den om den botfärdiga synderskan "Maria

Magdalena". Hon redogör bland annat för visans bakgrund och innehåll samt beskriver fyra traditionsmiljöer och traditionens upplösning.

Den finlandssvenska sångskatten är däremot temat för musikpedagogen Camilla Cederholms doktorsavhandling *Du sköna sång, vårt bästa arv. Kanonisering av en sångskatt ur ett hermeneutiskt perspektiv* (2013). Cederholm ser sångskatten som ett uttryck för en kollektiv identitet samtidigt som den tillskrivs ett värde som kulturarv och tjänar som värdefostran. I avhandlingen analyserar hon ett antal sånger ur den finlandssvenska sångtraditionen och frågar bland annat vilka karaktärsdrag som kännetecknar den finlandssvenska sångskatten och vilka sociokulturella faktorer som präglar utvecklingen av en sångkanon. Även Johanna Björkholm ser i sin doktorsavhandling *Immateriellt kulturarv som begrepp och process* (2011) på folkmusiken och folkvisorna som kulturarv. Hon studerar till exempel hur folkvisor valdes ut, omformades och tillskrevs ett symbolvärde utgående från de rådande samhälleliga ideologierna.

En form av sångskatt presenteras också i studien *Imse vimse spindel och krokodilen i bilen. Finlandssvenska föräldrar sjunger för sina små* där Anna-Maria Nordman (2006) undersöker sångvanor bland finlandssvenska småbarnsföräldrar. Nordman har bland annat kartlagt vad som sjungs, när och varför, men också hur barnen reagerar på sång i hemmen. Sångstunder i daghem och förskolor är i sin tur ämnet för Carita Björkstrands studie *Barnvisan. Funktion och användningsmöjligheter* (2002) där hon fokuserar på sångstundernas längd och planering samt i vilken mån instrument används vid sångtillfällena.

I de ovannämnda studierna presenteras finlandssvensk sång, huvudsakligen i form av dokumentation och kartläggning. Eventuella problemformuleringar berör innehållsanalys av sångtexter och -repertoar och inte frågor om sång och finlandssvensk identitet i den form som är huvudtemat för denna avhandling. Den enda doktorsavhandling som mer explicit berör identitetsproblematiken är Barbro Kvist Dahlstedts avhandling *Suomis sång: kollektiva identiteter i den finländska studentsången 1819–1917* (2001). Kvist studerar studenternas identifikationer vid olika tidpunkter samt hur detta tar sig uttryck i de sånger som studenterna valde att sjunga. Det är framför allt den fyrstämmiga manskörssången som blev ett uttryck för studentidentitet i början av 1800-talet samtidigt som studentsången blev ett uttrycksmedel för ett finländskt tonsättargarde. Studentidentiteten fick också en nationell dimension med grupperingar som är gällande ännu idag, det vill säga som en allmän, nationell "finländsk" identitet, en "finsk" (dvs. finskspråkig finländsk) identitet, eller en "finlandssvensk" (dvs. svenskspråkig finländsk) identitet. Vid sekelskiftet bildades även ett antal blandade körer och någon

damkör. Slutet av 1800-talet medförde också, på grund av språkstriden, en splittring inom sångarleden vilket ledde till ett krav på att få sjunga unisont, så att alla kunde delta. Studentidentiteten och manskörssången gick därför delvis skilda vägar efter sekelskiftet och den förra fick sitt främsta uttryck med den unisona sången vilket i sin tur ledde till fenomenet nationssångboken, där även ett flertal dryckesvisor ingick (se t.ex. *Carminum liber Nationis Aboensis* 1907; 1912; 1934; Stenbäck m.fl. 1914). Dryckesvisorna eller närmare bestämt snapsvisetraditionens funktion som en del av den finlandssvenska identitetskonstruktionen analyseras bland annat i min egen delstudie 3.

Svenskfinland anses ofta vara detsamma som nätverket av finlandssvenska institutioner. I Karoline Bergs och Siv Sandbergs (2008) utredning om relationerna mellan lokal, regional och central nivå i nio finlandssvenska organisationer är till exempel Finlands svenska sång- och musikförbund ett av undersökningsobjekten. En institution som också har stor betydelse för finlandssvenskarnas gemenskap och som principiellt representerar ett strukturellt och socialt kapital, på samma sätt som andra stora finlandssvenska institutioner, är Borgå stift (Sundback 2010b). Psalmsjungande efterfrågas inte explicit i någon av mina tre delstudier, men psalmer ingår ändå som genre i kategorin andliga sånger i delstudie 1 och också i delstudie 2 beskrivs psalmsången som viktig. Enligt Hanna Kronqvists kartläggning från år 2014 är stiftet med sina församlingar den institution som samlar de flesta körer i Svenskfinland, i alla åldrar, följd av arbetar- och medborgarinstituten (Kronqvist 2014, 30–34).

För att främja den kyrkliga sången och musiken i stiftet grundades, så som tidigare nämnts, Finlands svenska kyrkosångsutskott som senare övergick i Finlands svenska Kyrkosångsförbund r.f. Den liturgiska och kyrkomusikaliska utvecklingen åren 1923–1943 har undersökts av Anna Maria Böckerman-Peitsalo (2005) i en doktorsavhandling om den nysakliga lokaliseringsprocessen inom stiftet medan de olika psalmboksrevisionerna har behandlats i bland annat avhandlingarna *Studier i Finlands svenska psalmbok av år 1943* (Forssell 1955), *En levande församlingssång. 1968 års svenska koralrevision i Finland. Idé och verklighet* (Hansson 1985) och *Behålla och förnya. Den finlandssvenska psalmboksrevisionen 1975–1986* (Sarelin 1998).

Psalmens roll i Svenskfinland har också undersökts i ett nordiskt tvärvetenskapligt projekt som presenteras i *Deilig er jorden* (Hansson m.fl. 2001). Den kollektiva sången undersöktes bland annat genom att man ställde frågor om behovet att få sjunga med i psalmsången i olika sammanhang men också om viktighetsgraden av att få höra andra sjunga. Finlandssvenskarna visade

sig här vara den språkliga grupp som högst värdesätter både att få höra andra och att själva få sjunga psalmer (Straarup 2001, 43). Av svaren framgår också att de tio mest uppskattade psalmerna bland finlandssvenskarna inte primärt förknippas med kyrkorummet utan framförs även i många andra sammanhang och att listan över de mest uppskattade psalmerna så gott som helt samstämmer med den rikssvenska (Hansson 2001).

Samma år som den nordiska psalmundersökningen genomfördes, 1994, samlades det även in data för ett annat forskningsprojekt som berörde finlandssvenskar, nämligen projektet *Finlandssvenska kulturindikatorer* (Ståhlberg 1995). Avsikten var att med hjälp av ett identitetsindex kartlägga kulturbeteendet hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland för att därur få en bild av den finlandssvenska kulturella identiteten. Med kulturbeteende avsågs dels kulturkonsumtion dels eget deltagande, som amatör, i olika aktiviteter. Kartläggningen visade bland annat att sjungande i kör var den amatöraktivitet svararna sysslade mest med (Airo 1994, 55). I sammanfattningen konstateras det att identiteten och ett kulturellt beteende verkar förstärka varandra. Ett aktivt kulturellt beteende, dit även körsjungande kan räknas, har följaktligen, enligt dessa mätningar, ett mycket positivt samband med grupptillhörighet och identitet (Ståhlberg 1995a, 72–74).

När det gäller finlandssvenska musikaliska yttringar är det således framför allt folkmusiken och folkvisan, men också psalmsången, som tidigare stått i fokus för forskarnas intresse. Endast ett fåtal studier kan dock sägas vara explicit kopplade till frågor om finlandssvensk identitet. I artikeln "Reflexioner, definitioner och konstruktioner" (Brusila m.fl. 2015b) diskuteras begreppet och författarna pekar bland annat på hur man under olika perioder i Finland har definierat finlandssvenskhet och också hur olika musikgenrer har värderats. Här betonas avsaknaden av en heltäckande beskrivning av den finlandssvenska musikkulturen som eventuellt kan ses som en följd av svårigheten att särskilja det finlandssvenska musiklivet från det finska. Detta gäller framför allt det konstmusikaliska fältet men också inom populärmusiken är frågan om kulturell tillhörighet komplex (a.a., 37–39).

Ovannämnda artikel ingår i antologin *Modersmålets sånger. Finlands svenskheter framställda genom musik* (Brusila m.fl. 2015) som presenterar det första större forskningsprojekt med finlandssvensk musikkultur i fokus och som delstudie 1 i denna avhandling är en del av. I antologin beskriver bland annat folkmusikforskaren Niklas Nyqvist (2015) hur bilder av finlandssvenskhet skapas och återskapas i den litterära vistraditionen så som den förmedlas via vismakarna Olle Söderholm och Tom Gardberg. Nyqvist

problematiserar visornas bildvärldar som representationer av finlandssvenskhet. Musiketnologen Johannes Brusila (2015) analyserar dur- och molltonarterna som representationer av finlandssvenskhet respektive finskhet genom dansbandsmusik och musikantropologen Pirkko Moisala (2015) diskuterar, utgående från livsberättelser, hur svenskspråkiga finländare skapar sin självförståelse genom musikpraktiker och hur dessa kan skapa flyktlinjer ut ur den diskursivt konstruerade finlandssvenskheten som bygger på de finlandssvenska musikorganisationerna och -instituterna. Litteraturvetaren Pia Maria Ahlbäck (2015) dekonstruerar igen ideologin i Arvid Mörnes dikt "Sjömansvisa" som främst är känd i Hanna Hagboms tonsättning med titeln "Båkländets vackra Maja" medan dansforskaren Hanna Väättäinen (2015) analyserar, på samma sätt som Moisala och Ahlbäck, med hjälp av Deleuzes och Guattaris teorier hur olika former av svenskheter framträder i verbala, musikaliska och dansade berättelser om funktionsnedsättning.

Syftet med projektet *Finlands svenskheter framställda genom musik* var inte att uttömmande studera vad finlandssvenskhet eller finlandssvensk musik är eller vilka olika slags musikaliska svenskheter som förekommer i Finland. Avsikten var att studera musiken främst som en aktivitet med kulturell förankring bland svenskspråkiga finländare. Samtidigt närmade man sig finlandssvenskhet som en mångfald av svenskheter i Finland, eller som en mångfald av *föreställda gemenskaper*, det vill säga gemenskaper som fortgående konstrueras, omformas och dekonstrueras genom olika bilder och framställningar (se Anderson 2006). Kulturella kategorier betraktades som konstruktioner i forskningsprojektet, som således belyste hur olikartade svenskheter i Finland framträder i och skapas genom musikpraktiker.

Det är mot bakgrunden av målsättningen för projektet Finlandssvenskhet framställd genom musik som denna avhandling i första hand bör betraktas. I fokus ligger identitetsfrågor uttryckligen kopplade till de former av musikpraktiker jag förväntar mig finna via sång i grupp, i kör eller i form av gruppsång i mer informella sammanhang och sammansättningar. Liknande studier, där sång bland finlandssvenskar granskas i ett kulturellt sammanhang, saknas.

2 Teoretiskt ramverk

De teoretiska ramverk jag använder i alla tre delstudier berör huvudsakligen identitet i förhållande till musik och framför allt till sång. I fråga om "det finlandssvenska" utgår jag från att det är ett språkligt och diskursivt fenomen, det vill säga en heterogen och föränderlig konstruktion, som i likhet med alla konstruktioner är utsatt för ständiga omvärderingar och omdefinitioner, både inom och utanför den grupp eller organisation som studeras (Kreander & Sandlund 2006, 14, 37; Åström 2001a). I fokus ligger frågan om hur sång kan skapa tillhörighet och gemenskapskänsla i finlandssvenska sammanhang men också gränser och en känsla av utanförskap som följd.

Identitets- och etnicitetsbegreppen behandlar jag utifrån ett socialt perspektiv eftersom utgångspunkten för studien är hur konstruktionen av finlandssvenskhet i olika former sker genom sång i grupp. Jag närmar mig således begreppet finlandssvenskhet via musik eller närmare bestämt via sång. Jag har ändå inte valt att fokusera på verkanalys utan jag vill framför allt försöka förstå hur finlandssvenskhet och sång är sammankopplade. Jag har därför valt en musiketnologisk infallsvinkel och närmar mig sjungande som en form av musikande. Med begreppet *musika* avser jag den definition som den engelske musikforskaren Christopher Small (1998, 9) infört. Small omvandlar begreppet "musik" till ett verb och talar i stället om "musicking" och "to music" när han hänvisar till olika musikpraktiker med därtill hörande ljudande produkter och meningsskapande processer. Han menar att "to music" är mycket mer än att bara spela (musicera) och lyssna. Den svenske musikforskaren Lars Lilliestam (2006, 24) har översatt Smalls definition och försvenskat begreppen till "musikande" och "att musika" och menar att "musikande innefattar alla aktiviteter där musik ingår, exempelvis lyssna, sjunga, spela, skapa musik, dansa, prata eller berätta om musik, läsa om musik, samla på musik, att 'ha musik på hjärnan' eller dra sig till minnes musik tyst inom sig."

Genom att betona begreppet *musika* vill jag på samma sätt som Small och Lilliestam bredda bilden av sång och framför allt betona betydelser som sången bär med sig. I vårt samhälle kopplas till exempel sjungande i första hand till förmågan att sjunga "rätt" eller "hålla ton".

Med användandet av beteckningen kör utgår jag framför allt från den definition musikprofessorn och kördirigenten Karen Ahlquist ger i inledningen till *Chorus and Community* (2006, 3) där hon nämner ett antal karakteristika som berör medlemskap, repetitioner, publika framföranden, repertoar, körledare samt medlemmar, det vill säga en definition som huvudsakligen utgår från körens struktur. Till definitionen vill jag i likhet

med körforskaren Ulrika Geisler (2010, 5) även koppla körers sociala, kommunikativa och rituella funktion.

I min beskrivning av det finlandssvenska sång- och musikfältet använder jag mig av begreppet *arena* med vilket jag avser den plats där finlandssvensk identitet uttrycks och konstrueras genom olika sång- och musikpraktiker. Enligt musiketnologerna Dan Lundberg, Krister Malm och Owe Ronström (2000, 51–54) kan arena ses som en metafor för de villkor och förutsättningar som gäller för olika musikaliska framträdanden i ett samhälle. Ett musikframträdande kan aldrig vara villkorslöst. Alla uttrycksformer är beroende av både regler och villkor, det vill säga vad som kan anses vara lämpligt eller passande för vilket musiktilfälle. Arenans alla ytor vaktas av så kallade grindvakter och kan finnas på olika nivåer, både formella och informella, både som kontrollerade zoner och som mindre kontrollerbara sammanhang, till exempel internet. Alla arenans aktörer har olika nyckelroller i besluten om vad som skall förmedlas och vilka framträdanden som skall få synlighet och uppmärksamhet. Uttrycksformernas lämplighet bedöms av olika kulturella maktfaktorer och de stora arkitekterna består framför allt av olika institutioner och instanser som fungerar både som policyskapare och som grindvakter.

Arenornas status bestäms av deras formalisering och fokusering (Lundberg m.fl. 2000, 55–59). Ju mer offentlig desto högre status och mer formell är arenan, och ju mer formell den är, desto högre förväntningar ställs det både på själva musikhändelsen och på själva beteendet. Graden av formalisering är således beroende av sammanhang samtidigt som arenan också kan preciseras utifrån dess fokusering eller den aktivitet som står i fokus för hela verksamheten. De mest formella och fokuserade uttrycksformerna är oftast de mest traditionella och statusfyllda.

Arenorna kan ha olika former i olika miljöer. I finlandssvenska kör-sammanhang är framför allt de två centralorganisationerna Finlands svenska sång- och musikförbund och Finlands svenska kyrkosångsförbund viktiga arenor. Dessa förbund är inte enbart centrala musikarenor utan anses idag rätt ofta, tillsammans med andra institutioner och organisationer, bidra till stabiliteten och kontinuiteten i Svenskfinland (Liebkind & Sandlund 2006; Berg & Sandberg 2008; se även Engman 2016). Ibland anses de till och med vara en förutsättning för själva finlandssvenskheten (se t.ex. Klinkmann 2011, 305–306).

2.1 Identitet och etnicitet

Enligt Lönnqvist (2001a, 16) beskrivs finlandssvenskarna numera huvudsakligen som en etnisk grupp med "stark självmedvetenhet". Eftersom det politiska statsbygget saknas hos etniska grupper som finlandssvenskarna blir kulturen därför det viktigaste förenande elementet utöver identifikations-element som familjeband och lokala eller regionala samhörighetskänslor (Sundback 2010a, 53–56). Den kultur som här avses är relaterad till föreställningen om en gemensam härkomst och en särskild språklig och kulturell livsstil. Betydelsen av att vara till exempel finlandssvensk hör samman med föreställningen om ett Svenskfinland vars historia, geografi, organisationer och även informella nätverk är viktiga för helheten. Även sociologen Steve Fenton (1999, 1–27) fäster stor vikt vid de etniska gruppernas kultur, med vilket han avser sådana seder och bruk som befäster gruppens kontinuitet.

Enligt sociologerna Erik Allardt och Christian Starck (1981, 42–46) kan etnicitet definieras med hjälp av kriterierna självkategorisering, härstamning, specifika kulturdrag (såsom språk) och social organisation. De tre första kriterierna berör individer medan det fjärde kriteriet gäller själva gruppen. Självidentifikationen berör självfallet den svenskspråkiga individen i Finland; viljan att vara finlandssvensk är en förutsättning för finlandssvenskarna som grupp. Enligt Allardt bör åtminstone något av de ovan nämnda kriterierna uppfyllas för att en medlem skall kunna räknas till gruppen. Härstamning har för finlandssvenskarna som etnisk grupp att göra med det svenska språket och dess historia, men också med svenskspråkiga områden, medan specifika kulturdrag betonar framför allt språket. Det fjärde kriteriet gäller såväl ekonomiska som politiska och ideella sammanslutningar, eller språkligt autonoma organisationer.

Identitetsbegreppet kan uppfattas som både svårfångat och kontroversiellt och definieras olika inom olika discipliner. Det kontroversiella kan sägas ligga i betonandet av både det individuella och det kollektiva samt i att likheten med någonting samtidigt innebär olikhet med något annat. I ett försök att göra en distinktion mellan olika uppfattningar om begreppet skiljer kulturteoretikern och sociologen Stuart Hall (1992, 275–276) mellan upplysningstidens subjekt, det sociologiska subjektet och det postmoderna subjektet. I det första subjektet uppfattas individen ha en inre kärna eller essens som samtidigt motsvarar dennes identitet. I motsats till detta essentialistiska synsätt konstrueras identiteten i det sociologiska subjektet i relation till signifikanta andra som förmedlar värderingar, betydelser och symboler, det vill säga kulturen, i en ständig växelverkan mellan jaget och omgivningen. Det

postmoderna subjektet har således ingen essentiell identitet utan formas och ombildas oavbrutet i relation till de omgivande kulturella systemen.

Identitetsbegreppet som analytiskt redskap har kritiserats bland annat av sociologen Rogers Brubaker och historikern Frederick Cooper (2000, 10–21; se även Järviluoma 1997, 19–26) som i stället föreslår begrepp som identifikation och tillhörighet för att betona det processuella och situationella. Före dem har också Hall (1992, 287) förespråkat användandet av identifikation för att betona den fortgående processen. Identiteter är också bildade innanför, inte utanför representationen och måste förstås utgående från sin givna historiska och institutionella plats. Identiteter är därför konstruerade genom sina olikheter och kan fungera endast på grund av sina möjligheter att exkludera, att se det som är utanför (Hall 2010/1996, 4–5).

På samma sätt förutsätter begreppet etnicitet att man beaktar förhållandet mellan gruppens medlemmar samtidigt som man beaktar förhållandet till andra sociala och etniska grupper (Åström 2001c, 53). Med hänvisning till Hall (1992, 292) och Åström kan vi alltså endast förstå hur det är att vara finlandssvensk utgående från hur "finlandssvenskhet" har blivit presenterat inom gruppen, som en uppsättning betydelser, som ett system av kulturella representationer samt i de betydelser och symboliska uttrycksformer som uppkommit via interaktionen med "de andra" (Åström a.a.).

I denna syn på den finlandssvenska identiteten som en konstruktion ingår även en tanke om att fenomenet finlandssvenskhet inte enbart beskrivs via upprepningar av så kallade performativa handlingar, utan finlandssvenskheten upprätts även via dessa handlingar. Finlandssvensk sång uttrycker därmed inte enbart finlandssvenskhet utan den bidrar även till att konstruera finlandssvenskhet så som vi uppfattar den idag. Finlandssvenskhet kan således få olika betydelser i olika sammanhang och vid olika jämförelser (Kreander & Sandlund 2006, 37–40; se även Brusila 2008, 304).

I studien *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv* (2001) utgår etnologerna Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist från att finlandssvensk identitet inte är en egenskap hos individen, utan en relation till en konstruerad självbild som benämns finlandssvenskhet. Denna anti-essentialistiska självbild beskriver de som en känsla av tillhörighet till en tradition av beteendemönster, som i sin tur grundar sig på en gruppens gemensamma värderingar och traditioner och som uppstår i interaktion eller kulturmöten med andra kollektiv. Finlandssvenskheten uppfattar de därför som en kulturell konstruktion som framför allt har skapats i förhållande till "det finska".

Den konstruktivistiska infallsvinkeln utgår således från att identitet – och

etnicitet – konstrueras genom sociala och kulturella processer där identiteten – och etniciteten – skapas, eller konstrueras i förhållande till ”den andre”. En person eller en grupp redogör för sin identitet eller etnicitet på olika sätt i olika situationer för att motparten skall kunna ges en möjlighet att kategorisera den. Konstituerandet av en etnisk grupp är beroende av både den egna viljan att hålla samman gruppen och omvärldens inställning. Man väljer att poängtera olika fakta som kan gälla allt från släkt- eller regiontillhörighet till olika intressen, men all identifikation utgår från en konfrontation med ”den andre”. En konsolidering används därför framför allt vid olika kriser för att skapa en gemensam uppfattning om den egna gruppen. I en krissituation är olika kulturyttringar effektiva hjälpmedel; folkloren kan till exempel genom användning av olika stereotypa uttryck förstärka den egna självbilden medan sång och musik kan stärka gemenskaps- och tillhörighetskänslan med hjälp av till exempel en ”sångskatt” (Lönnqvist 2001b). Man förstärker således sin identitet med hjälp av olika identitetsmarkörer av vilka en del kan bestå av hemliga koder (Wolf-Knuts 1995, 7–12; Ruud 2002, 105). På samma sätt kan etniciteten ha olika slag av markörer som används enligt kulturbundna stereotyper i olika situationer. I denna process tillmäts till exempel språket utomordentligt stor betydelse genom att det bland annat står till tjänst med koder för kulturen (se t.ex. Lange & Westin 1981, 324–326).

Finlandssvenskar kan till exempel uppleva sitt gruppmedlemskap främst ”inifrån”, som ett resultat av det gemensamma språket, en gemensam kultur eller rentav upplevelser av ett gemensamt ursprung, utan att särskilt poängtera skillnaden till den finskspråkiga majoriteten (Kreander och Sandlund 2006, 39). Finlandssvensk identitet innebär visserligen en upplevelse av gemenskap, eller åtminstone en begränsad intressegemenskap med alla andra svensktalande, men i övrigt kan variationen i identitetsuppsättningarna vara stor.

För finlandssvenskarna har mobiliseringen kring uttryckligen språket varit utgångspunkten för definieringen av den etniska gruppen. Definitionen av Finland som en nationalstat med två officiella språk från år 1922 gav inte enbart utrymme för en fortsatt svenskspråkig etnisk gemenskap utan även för fortsatt odlande av en finskspråkig etnicitet, dock med olika förtecken. Teoretiskt kan man ännu idag betrakta det finska och det svenska språket som etniska markörer men det är endast den finlandssvenska minoriteten som hotas av assimilering, vilket kan ha lett till en starkare etnisk identifikation för de rent svenskspråkiga. (Sundback 2010a, 50–63.)

Om vi således ser finlandssvenskheten som en kulturell konstruktion eller en diskursiv formering som långt skapas i förhållande till ”det finska” kan

finlandssvenskhet enligt Brusila (2008; se också Brusila 2015) presenteras till exempel som en "Ankdamm" som positionerar sig mot olika fixpunkter i "Horisonten". I sina studier av det finlandssvenska inom populärmusiken ser Brusila tre fixpunkter i Horisonten, nämligen det finska, det rikssvenska och det internationella. Mellan Ankdammen och Horisonten ligger "Brackvattnet", det vill säga ett gränsområde där till exempel många finlandssvenska populärmusiker de facto verkar.

Benämningen "Ankdammen" är en välanvänd metafor för det finlandssvenska eller Svenskfinland och kan sägas stå för ett självvironiskt sätt att se det småskaliga och likformiga i en statisk miljö. I detta schema kan Ankdammen även sägas stå för en samling fenomen som kan kallas "finlandssvenska" eller som associeras med "finlandssvenskhet". Brusilas modell ger en fruktbar infallsvinkel på mitt eget forskningsobjekt eftersom både vissång, snapsvisor och körsång kan sägas ha en identitetsbärande funktion. I fråga om de finlandssvenska sång- och musikfesterna, men framför allt i fråga om snapsvisetraditionen, är till exempel Ankdammen den absoluta kärnan eller den fasta identifikationsyta som återspeglas i de bägge traditionernas uttrycksformer. Horisontens fixpunkter fungerar däremot inte som mål för snapsvisetraditionen utan snarare som motpol, eller representant för "de andra". Brackvattnet blir därmed en blandyta där till exempel medlemmar i en verksamhet som inte är fast knuten till någon finlandssvensk sång- eller musikorganisation, kan röra sig fritt och se det som en rikedom att sjunga både rikssvenska sånger och känna sig hemma i dem, men också sjunga finska sånger och känna sig hemma i dem (Djupsund 2014, 60).

Den schematiska Ankdammmodellen består således av flera skikt men viktigt är att notera att den inte står för en fast eller kompakt struktur utan bör ses som något processuellt och relativt där framför allt Brackvattnet står som den yta där många rör sig eller trivs, med en dubbel- eller multipel identitet som följd. Viktigt är också att notera, med hänvisning till bland annat Barth (1969, 9–10), att i detta flöde över etnicitetsgränser utplånas inte etnicitet som identifikationsenhet utan tvärtom verkar det utgöra grunden för omslutande sociala system. Det etniska är viktigt för dem som bekänner sig till en viss grupp, men innehållet och signalerna kan variera (Brusila 2008). Det är också en realitet, såsom Sundback (2010a, 57) menar hänvisande till Allardt och Starck (1981), att om ingen säger sig vara finlandssvensk så kan man inte heller tala om en etnisk finlandssvenskhet.

Det konstruktionistiska angreppssättet öppnar sålunda för olika möjligheter att omvärdera uppfattningar om finlandssvenskhet. Flera av forskarna inom projektet *Finlandssvenskhet framställd genom musik* (Ahlbäck 2015;

Moisala 2015; Väättäinen 2015) har till exempel breddat den vetenskapsteoretiska diskussionen med hjälp av filosofen Gilles Deleuzes (1925–1995) och psykoanalytikern Félix Guattaris (1930–1992) nymaterialistiska och imagologiska tankegångar och utvidgat studien av sociala konstruktioner med en materiell dimension. Det här betyder inte att tanken om finlandssvenskheten som en konstruktion skulle överges, utan att perspektivet breddas med hjälp av nya, berikande infallsvinklar. Ett sätt att med Deleuzes och Guattaris begrepp redogöra för denna variationsrikedom är att beskriva svenskheterna i Finland som rhizom. I det här sammanhanget syftar rhizom på nätverk eller rotsystem som skapas genom kopplingar mellan olika slags knutpunkter bestående av till exempel identiteter, kulturella uttryckssätt, sociala rörelser och maktstrukturer.

2.2 Musik och identitet

Musik och identitet har en längre tid varit ett aktuellt tema inom den musikvetenskapliga forskningen. Vår identitet präglas av minnen vi har av musikaliska upplevelser, minnen som ger ämne till berättelsen om oss själva. Inom musikvetenskapen blir begreppet identitet därför ofta sammankopplat med attributet *kulturell* (se t.ex. Mauerhofer 1998). Speciellt när det gäller musik- och sånggrupper kan man till exempel fråga vilka kännetecken som över tiden blir så varaktiga att de kan gälla som typiska kriterier för deras kulturella identitet (a.a.). I ett gemensamt musikande kan en grupp människor uppleva starka känslor av samhörighet utan att de i övrigt har något gemensamt.

Enligt musiketnologen Timothy Rice (2007) bygger forskningen kring musik och identitet ur ett musiketnologiskt perspektiv på utvecklingen av forskningen inom sociologi, antropologi och filosofi men framför allt inom det fält som kallas *cultural studies*. Trots att det inte finns en egen definition av identitet inom musiketnologin är det tydligt att identitet i koppling till musik i första hand berör förståelsen av självet men också självidentifikationen med sociala grupper. Det är också sociala grupper som allt oftare står i fokus inom den musiketnologiska forskningen, både när det gäller skapandet och konstruerandet av nya eller föreställda identiteter.

Musiksociologen och populärmusikforskaren Simon Frith (2010/1996) ser musik på samma sätt som identitet, både som performans och berättelse och något som beskriver det sociala via det individuella och det individuella via det sociala. Identitet är således en process, inte ett ting, en tillblivelse, inte ett varande. Musik verkar vara en nyckel till identitet eftersom den erbjuder en

känsla både av oss själva och av andra, av det subjektiva i det kollektiva. Enligt Frith talar vi om identitet när vi talar om en speciell sort av upplevelse som vi delar med andra med liknande värderingar. Sociala grupper lär känna sig själva som grupper genom sina kulturella aktiviteter och via sina estetiska uppfattningar. Frågan är ändå inte hur ett uppträdande eller ett musikstycke reflekterar de medverkande utan hur uppträdandet eller musikverket producerar dem. Det estetiska beskriver kvaliteten på upplevelsen, inte kvaliteten på själva verket utan hur vi upplever oss själva. Det är genom att besluta vad som låter bra som vi både uttrycker oss själva och vår uppfattning om vad som är rätt, samtidigt som vi lär känna oss själva som grupp genom våra kulturella aktiviteter och våra estetiska bedömningar. Att göra musik är inte ett sätt att uttrycka idéer, det är ett sätt att leva dem. (Frith 2010/1996, 109–111.)

Enligt Frith är identitet också en form av ideal, vad vi skulle vilja vara, inte vad vi är, och musiken ger oss en uppfattning om vad detta ideal kunde vara. Musikalisk njutning är således inte enbart en fråga om känsla, det är också fråga om bedömning, vad som är bra eller dåligt. (Frith 2010/1996, 115–123.) Uppslutningen kring en gemenskap är samtidigt en uppslutning kring värderingar. Musiken "är" vad en grupp avser den vara (Stokes 1997, 5).

Sång kan till exempel sägas fungera som en förenande länk mellan finlandssvenskar och kan därmed ses som en viktig identitetsfaktor. Sjungande i grupp kan vara en symbolisk upplevelse av gemenskap och samhörighet där alla följer sin individuella röst samtidigt som de förmedlar en gemensam upplevelse och gemensamma värderingar. Enligt musikpsykologen Even Ruud (2002) kan ett musikmöte, så som sjungande i grupp, jämföras med upplevelsen av att man faller in i en grupps musikaliska puls, det vill säga svarar på varandras initiativ och skapar eller leker med förväntningar. När dessa infrias uppkommer en känsla av att leva samman i musiken vilket i sin tur skapar en stark samhörighet. Vi använder musik till att berätta för omvärlden var vi hör hemma samtidigt som den kan forma kollektiva stereotyper och kommunicera vårt ursprung i förhållande till bestämda värdeskalor och sätt att vara (a.a., 106).

En fråga som uppkommer i samband med konstruerandet av identiteter är självfallet vem eller vilka som står bakom konstruktionen. Rice (2007, 30) frågar till exempel om vem som helst kan definiera identiteter. Vem har makten att göra det? I samhällen med stark kontroll över både utbildning och media kan musiken ge både röst åt de maktlösa samtidigt som den via kontrollstyrda kanaler kan spela en stark roll som skapare och definierare av grupper. I dessa fall tenderar bland annat musiketnologerna att tala om

ifrågasättande och förhandling av identiteter samt om olika subjekspositioner utifrån vilka omstridda identiteter är föreslagna. Musikpraktiker i förhållande till identitet tenderar således att fungera olika beroende på subjektets positionering.

Om vi utgår från att identiteter konstrueras utgående från olikheter i förhållande till "den andre" är det enligt sociologen Kevin Robbins (2010/1996) också möjligt att fokusera mera på kulturellt utbyte än på kulturell identitet, att inte se på "den andre" som speciellt annorlunda än vi själva utan mer på en form av samverkan. Musik kan tänkas bidra till detta. Å ena sidan stärks gruppens upplevelse av att vara speciell i sitt sätt att göra musik, å andra sidan kan musikerna glädjas över möjligheten till en dialog och ett utbyte, framför allt som en reaktion mot eventuell politisk eller religiös dogmatism.

I en kritisk granskning av konstruktivistiska synsätt i koppling till musik framhärdat populärmusikforskaren Keith Negus och sociologen, kulturforskaren Patria Román Velázquez (2002) bland annat att konstruktivismen kanske inte är så "anti-essentialistisk" som det mången gång antas. Via en insiktsfull diskussion kring de olika teorier som också presenteras i detta kapitel uppmanar de att frångå de tydliga identitetsmarkörerna och mera utforska markörer som är mer komplext kodade och mindre lätta att tolka. I artikeln diskuterar de bland annat hur tillhörighet, solidaritet och samstämmighet ofta är uttryck som är inkluderade i diskussioner gällande musik och identitet, framför allt när det gäller gemenskaper. Enligt dem studeras dock sällan frågor om hur musik även kan producera brist på tillhörighet. Det här kan inbegripa upplevelsen och känslan av distans eller utanförskap gällande både smak, normer och värderingar – något som kan bidra till en känsla av att inte vara en del av en grupp. Musikpraktiker kan därför inte enbart vara förenade med känslor av gemenskap, identifikation, solidaritet och delad anknytning. En musikupplevelse bör samtidigt ses som både uttryck eller återspeglning *och* konstruktion, tillhörighet *och* utanförskap, fasthet *och* timlighet, kroppslig *och* okroppslig.

Enligt kulturhistorikern och sociologen Magdalena Waligórska (2014) kan en musikupplevelse visserligen främja en känsla av tillhörighet och på så sätt stärka gränser mellan sociala grupper, men samtidigt kan den också ge näring åt missnöje och skapa utrymme för känsla av utanförskap. Hon menar också att det inte finns någon enighet bland forskare, varken bland musikologer eller bland sociologer, om hur musik inverkar på en kollektiv identitet. Synsätten varierar, enligt henne, mellan att se musik som ett semiotiskt system som kodar föreställda kulturella narrativ och musik som en social aktivitet som gör det möjligt för deltagarna att förhandla sina identiteter.

Musik som en form av kommunikationskod ger inte enbart medlemmarna i en grupp ett eget "språk" utan också en ständig påminnelse om "den andre", oberoende om det är fråga om beundran eller kritik. Musikaliskt föreställda gemenskaper blir därmed mer tillfälliga och mer slumpartade än fasta och konsistenta.

Om sociala identiteter endast definieras och upprätthålls av etniska grändragningar och därmed endast kan existera i kontext av motsättningar och relativiteter, borde vi, enligt kulturanthropologerna Malcolm Chapman, Elizabeth Tonkin och Maryan McDonald (1989, 17), i stället för att fråga efter essensen eller autenticiteten i musiken fråga hur musik används för att upprätta gränser och också hur tanken om autenticitet används för att rättfärdiga dessa gränser. Autenticitet och identitet uppfattas ofta som nära sammankopplade och enligt Chapman m.fl. borde vi se autenticitet som ett diskursivt uttryck med stor övertygande kraft. Begreppet autenticitet fokuserar på ett sätt att tala om musik, ett sätt att säga både till utomstående och insiders att detta är viktigt och betydelsefullt för just den här musiken, att den här musiken gör oss annorlunda i förhållande till andra. Autenticitet är således inte en fråga om musiken i sig utan om berättelsen om en form av musikaliskt samspel (Frith 2010/1996, 124).

2.3 Sång och identitet

Ett flertal studier beskriver också hur olika grupper konstruerar eller förstärker en gemenskap eller identitet uttryckligen genom sång. Det kan till exempel vara fråga om hur en etnisk grupp konstruerar sin identitet i diasporan genom att sjunga populära sånger från en förgångna tid (Lau 2005) eller hur en etnisk grupp bevarar sin sång- och musiktradition tack vare satsning på undervisning i muntlig tradering (Sheridan m.fl. 2011). Det kan också vara fråga om soldater som sjunger tillsammans för att uthärda tillvaron i krig samtidigt som gruppgemenskapen förstärks och sångerna blir en form av identitetsmarkör (Cook 2009). På samma sätt kan sånger också ge hopp bland civilbefolkningen under krigstider (Luzha 2005) eller skapa och stärka gemenskapen inom en social rörelse som till exempel en fredsrörelse (Brooks 2010). Idrottsrelaterade sånger eller så kallade hyllningssånger eller supportersånger kan ha som målsättning att stärka det egna idrottslaget eller den egna gruppidentiteten bland supportrar (Ahlsved 2016; Tuovinen 2007), medan manskörssång kan kopplas till olika identitetsformationer som berör både lokalitet men också medlemmarnas religiösa och musikaliska bakgrund (Gibson 2016).

I en socio-psykologisk studie gör körforskarna Colin Durrant och Evangelos Himonides (1998) en jämförelse mellan körfenomen i England och Grekland och frågar sig varför människor överhuvudtaget vill sjunga tillsammans. De kommer inte fram till någon klar och urskiljbar orsak men de hävdar ändå att kollektivt sjungande är ett mänskligt grundbehov och att detta behov är starkt kopplat till själva kulturen som gruppen relaterar till. I en grupp är individen beroende av gruppens godkännande och acceptans och den modifierar sin position och sin förståelse av världen i förhållande till gruppen. Det kan därför vara lättare att studera en grupp som representant för ett samhälle än ett helt samhälle (se t.ex. Eckstaedt 2010).

Utgående från ett specifikt körframträdande diskuterar körforskaren Anne Haugland Balsnes (2009; 2011) till exempel hur en lokal identitet kan konstrueras och hur en känsla av tillhörighet blir knuten till platsen. Genom att involvera så gott som hela samhället i olika funktioner kopplade till en körsatsning visar Balsnes hur en plats symboliska betydelse kan stärkas. Hon beskriver bland annat hur nyskrivna sånger småningom blir en del av det gemensamma kulturarvet då scenen där framförandet sker kopplas till det lokala kulturlivet och alla som är involverade i tillställningen. Trots att sångtexterna på många sätt berör universella teman blir de ändå kopplade till själva orten eller till platsen; sånger om historiska personer eller historiska händelser skapar kopplingar mellan identitet och plats både vad gäller tid och rum. Körsatsningen återspeglar inte enbart platsens betydelse utan bidrar också till att konstruera en känsla av samhörighet med platsen och bidrar därmed till konstruktionen av en lokal identitet.

Körforskning gäller till stor del körverksamhet bland amatörer och en intressant studie av amatörmusiker, inklusive körsångare är folkloristen Ruth Finnegan's *The hidden musicians. Music-making in an English town* (2007/1989). Finnegan betonar allt det osynliga arbete som utförs av dessa "dolda musiker" med skiftande bakgrund. En del mönster är speciellt framträdande, nämligen möjligheten att umgås varvid hela tillfället blir till ett socialt sammanhang. Också musiken ger deltagarna en möjlighet att inta socialt erkända positioner, vilket är speciellt viktigt för minoriteter och marginaliserade personer. Samtidigt är diversitet gällande klass, utbildning, kön, ålder och bakgrund karakteristiskt för dessa olika former av musikande.

I den gemensamma grupsången kan man således finna en emotionell identifikation. Denna vikänsla finner också sitt stöd i olika markörer så som text, melodi, rytm, klang, sångstil, frasering eller i användning av dialekt. Ytterligare bör noteras de normativa förväntningar man i olika traditionella sammanhang har på vilka sånger som passar till vilket sammanhang och till

vilken livssituation. Enligt musiketnologen och folkmusikforskaren Alois Mauerhofer (1998, 11–22) kan gemensamt sjungande uppvisa ett minimum av samstämmighet i relation till både sångrepertoar och sångstil. Mauerhofer vill ändå kritiskt diskutera sång i grupp och sjungandet överlag. Han frågar bland annat om gemensamt sjungande skapar en gruppidentitet eller om det är gruppidentiteten som framkallar själva sjungandet. Eller är det i själva verket endast en fråga om olika stadier av en gruppdynamisk process? Vidare frågar han vilken delaktighet sångtexterna och melodierna har i initierandet och stärkandet av identiteten.

Enligt Mauerhofer (1998, 11–22) behöver gruppidentitet sina referensankare och avser därmed behov av emotionell resonans och överensstämmelse i värdeuppfattningar och förhållningsnormer. Gemensamma aktiviteter förstärker utan tvivel samhörighetskänslan samtidigt som de sjungna sångerna också själva förmedlar, framför allt via texten, vad gruppen tänker, känner och eftersträvar. Denna "viförståelse" bär således mot en gruppidentitet. Ett specifikt samhälle kan till exempel ha en specifik repertoar som identitetsfrämjande kännetecken. (Mauerhofer 1998, 14.)

På samma sätt kan man säga att en kör konstruerar sin identitet kring de sånger som medlemmarna samlas kring, både i samband med de egna körövningarna och vid olika konserttillfällen. Sångerna och sammanhangen producerar minnen och musikupplevelserna skapar utgångspunkten för identitetskonstruktionen. Genom att reagera på en sång skapas det en allians mellan den som lyssnar och den som framför sången. Körsång kan därför ses som en viktig identitetskapande faktor och kan därmed sägas fylla en funktion som en förenande länk inom olika grupper.

2.4 Sång och utanförskap

Ett av huvudsyftena med denna studie är att analysera de sammanhang och uttryck som bidrar till sammanhållning och gemenskap bland sjungande finlandssvenskar, men även hur dessa sammanhang och uttryck samtidigt kan skapa både gränser och känsla av utanförskap. I delstudie 2 behandlar jag bland annat den form av utestängning från gruppen som bygger på känslan av dålig eller svag sångförmåga medan delstudie 3 ser på känslan av utanförskap utgående från skillnader i ideologi eller utgående från en form av inåtvänt sammanbindande socialt kapital som kan vara inkluderande i förhållande till närstående grupper med gemensam bakgrund och värderingar, men exkluderande för utomstående.

Vårt sociala liv kännetecknas av olika nätverk och relationer, som inkluderar en del människor, men som samtidigt exkluderar andra. Det uppstår en indelning i ett "vi" och "de andra" där en känsla av samhörighet med en grupp samtidigt innebär ett dragande av skiljelinjer mot dem som inte passar in i gemenskapen. Dessa skiljelinjer kan uttryckas både genom attityder och praktiker och kan sändas både genom medvetna och omedvetna signaler. Uppfattningarna om de andra kan bygga på egna erfarenheter men också på stereotypa föreställningar (Lindqvist 2001a; se också Klinkmann 2017). En av de stereotypa föreställningar som ligger till grund för denna avhandling har, så som tidigare nämnts, sin grund i de resultat som folkhälsoforskarna Markku T. Hyypä och Juhani Mäki publicerade gällande hälsa i förhållande till språk. Hyypä och Mäki finner ett starkare socialt kapital, dit de räknar bland annat körsång, hos de svenskspråkiga och att det sociala kapitalet korrelerar positivt med hälsa (Hyypä 2007; Hyypä & Mäki 2001; 2003). En av målsättningarna med denna studie är därför att analysera påståendet om att alla som sjunger i kör mår bra.

Sångens positiva inverkan på välmående och hälsa har konstaterats i flera studier där framför allt gruppsången och körsången länge har stått i fokus. Gruppsångens terapeutiska inverkan har till exempel studerats på hemlösa och andra marginaliserade grupper (Bailey & Davidson 2001; 2005) medan körsången anses inverka både på immunsystem och välmående (Beck m.fl. 2000; Kreutz m.fl. 2004). I definitionen av välmående har man utgått både från Världshälsoorganisationen WHO:s definition av hälsa (se bl.a. Hyypä 2007; Clift & Hancox 2010) och olika definitioner av livskvalitet och lycka. Det är ofta självuppskattad hälsa som mäts (se t.ex. Unwin m.fl. 2002; Nummela m.fl. 2008) men också fysiologiska förändringar som till exempel sjungandets inverkan på hjärtverksamheten och hormonbalansen (Grape m.fl. 2003; se också Theorell 2009; Kreutz 2014). Även sjungandets inverkan på välbefinnande (Sandgren 2009; 2013), den mentala hälsan, minnessjukdomar eller andra hjärnskador (se t.ex. Osman m.fl. 2016; Plumb & Stickley 2017; Tamplin m.fl. 2013) har studerats, samt hur den sociala sammanhållningen påverkas; en grupp sångare som inte kände varandra från förr jämfördes till exempel med en grupp som sysslade med annan kreativ verksamhet. Resultatet uppvisar en snabbare isbrytareffekt bland sångarna vilket i sin tur visar på sångens betydelse för skapandet av en gruppgemenskap bland personer som inte känner varandra från förr (Pearce m.fl. 2015; se också Pearce m.fl. 2016).

Det är således i första hand de positiva verkningarna av sjungande som analyseras i de ovannämnda studierna medan eventuella negativa effekter sällan berörs. I min studie av sången som ett kulturellt fenomen fokuserar jag

på sångens roll både i kulturen och i samhället och är därför huvudsakligen intresserad av välmående kopplat till identitet och hur sången uttrycker och konstruerar gemenskap och utanförskap. Också socialt kapitalstarka grupper kan markera gränsen mellan dem som hör till gruppen och dem som står utanför, och kollektivet kan sanktionera de enskilda medlemmarna genom utdelning av både belöningar och straff (Sundback & Nyqvist 2010, 15). Det sociala kapitalet kan följaktligen även ha en negativ sida (Portes 1998, 15–18), vilket kan betyda att kraven på likformighet kan begränsa den individuella friheten med främlingskap och utanförskap som följd.

Sång förekommer i de flesta kulturer men synen på sjungandet och förhållandet till sång varierar. Samtidigt bedöms sångförmåga olika i olika kulturer, beroende på vilka behov den fyller. Konstpedagogen Kimmo Lehtonen (2004) konstaterar att vi redan i tidig barndom blir medvetna om vi anses vara begåvade eller inte, om vi kan spela eller sjunga, vilken musik som är bra eller dålig och vilken begåvning som förväntas höra till vilken musikaktivitet. Trots att till exempel hela det finländska musikutbildningssystemet är byggt på ett starkt inkluderande tänkande har det skapat ett stort antal traumatiserade och besvikna elever som känt sig misslyckade och exkluderade (a.a., 9). De flesta vuxna som säger sig sakna sångröst bygger också ofta sin åsikt på uttalanden som de hört i barndomen, antingen av lärare eller av familjemedlemmar (se bl.a. Djupsund 2015; Lidman Magnusson 1999; Richards & Durrant 2003).

Forskning i sångförmåga fokuserar därför framför allt på barn i skolåldern, ofta med ett uttalat pedagogiskt syfte att lära barn sjunga "rätt", det vill säga att "hålla ton" (se t.ex. Welch 2000). Detta gäller också vuxna, bland annat i så kallade kör för alla-körer, det vill säga en verksamhetsform som bygger på tanken att alla som vill också kan och får sjunga i kör, utan inträdesprov eller krav på förkunskaper. I Finland har bland annat sångläraren och psykologen Ava Numminen (2005) forskat i ämnet och syftet med hennes forskning är att beskriva hur vuxna med träning lär sig sjunga. Hon granskar fenomenet utgående från fyra olika synvinklar: sjungande och sångförmåga som ett kulturellt fenomen, sjungande som subjektiv upplevelse, de kognitiva processer som hör ihop med sjungande samt sjungande som fysiologiskt fenomen. Materialet insamlades i samband med ett projekt som berörde vuxna personer som kände sig stämplade som sångsvaga och där hon själv fungerade som ledare. Målsättningen för projektet var att se hur vuxnas sångförmåga med hjälp av träning kan utvecklas. I stället för begreppet "sångsvag" anser hon det vara motiverat att använda begreppet "framåtskridande sångare" (kehittyvä laulaja). Körforskarna Helen Richards & Colin Durrant (2003) vill

också frångå begreppet "icke-sångare" och i stället fokusera på att alla skall få känna glädjen av att få sjunga, var och en på sin nivå.

Andra forskare som har behandlat frågan om utanförskap i kombination med sång är till exempel körforskaren Patricia O'Toole (1993; 2005) som ur ett feministiskt och foucaultianskt perspektiv ser hur olika köns- och maktstrukturer kan framträda i en körverksamhet. Detta gäller i hög grad körledarens förhållningssätt. Musikpedagogen Berit Lidman Magnusson (1999) ser i sin tur hur avsaknad av sångröst eller hur känslan av att sjunga "dåligt" eller att inte kunna sjunga tillräckligt bra kan skapa en form av "sångfunktionshämning" som i vissa sammanhang kan skapa en känsla av utanförskap eller direkt illamående inför tanken på någon som helst form av sjungande. (Se också Ruud 2002, 20–21; Chong 2010; Knight 2010).

2.5 Sammanfattning

I denna avhandling undersöker jag hur finlandssvenskhet i olika former konstrueras genom sång i grupp. Jag uppfattar att finlandssvenskhet är en kulturell konstruktion som framför allt har skapats i förhållande till "det finska". En finlandssvensk identitet är således inte en egenskap hos individen, utan en relation till en konstruerad självbild som benämns finlandssvenskhet. Denna anti-essentialistiska självbild ser jag som en känsla av tillhörighet till en tradition av beteendemönster, som grundar sig på en gruppens gemensamma värderingar och traditioner och som uppstår i interaktion eller kulturmöten med andra kollektiv. I denna syn på den finlandssvenska identiteten som en konstruktion ingår även en tanke om att fenomenet finlandssvenskhet inte enbart beskrivs via upprepningar av så kallade performativa handlingar, utan att finlandssvenskheten även upprättas via dessa handlingar.

Jag utgår således från att identitet – och etnicitet – konstrueras genom sociala och kulturella processer, i detta fall genom sång, samtidigt som begreppen är utsatta för ständiga omvärderingar och omdefinitioner, både inom och utanför den grupp som studeras. I fokus ligger frågan om hur sång kan skapa tillhörighet och gemenskapskänsla i finlandssvenska sammanhang men också hur den kan dra gränser och skapa en känsla av utanförskap.

3 Metoder, material och genomförande

Musik kopplat till identitet är, enligt Rice (2010, 319) ett av det vanligaste temat för etnografiska studier inom musiketnologin. Man har bland annat studerat nationer, regioner och städer, etniska grupper och minoriteter, olika institutioner som skolor och fängelser, eller musikgenrer. I en kommentar till Rice efterlyser musiketnologen Martin Stokes (2010) också studier i hur identiteter inte enbart konstrueras genom olika musikpraktiker, utan också hur dessa praktiker leder dem som musikal mot något bättre. Detta bättre tolkar jag som välmående. Identitet är således ett mångfacetterat och komplext ämne som är i ständig rörelse. I ena stunden reflekterar eller uttrycker musik en aspekt av identiteten som ses som formad i ett specifikt sammanhang för att i följande stund anses forma en identitet som ses som konstruerad i samma sammanhang och genom samma process (Sugerman 2010, 342).

I det följande redogör jag för de metoder jag valt för att få svar på mina forskningsfrågor samt för det material jag samlat in för att konceptualisera frågorna. Hela materialet speglas slutligen mot olika teorier som jag ser som relevanta i var och en av studierna.

3.1 Forskningsprocess

Forskningsprocessen inför denna studie vidtog när jag blev tillfrågad att medverka i ett planerat forskningsprojekt gällande finlandssvenskhet och musik. Jag var vid tiden för förfrågan anställd inom det så kallade KRUM-projektet (Konstnärliga Rådet för finlandssvenska Utbildningsfrågor i Musik) vars övergripande målsättning var att förbättra förutsättningarna för den yrkesinriktade utbildningen i musik på svenska i Finland. Avsikten var att tillgodose existerande och framtida behov av finlandssvenska musiker, såsom kyrkomusiker, lärare vid musiklektioner, musiklekskollärare och musikledare (Djupsund 2007b, 3). Min kännedom om det finlandssvenska musikfältet byggde bland annat på ett mångårigt yrkesliv som inkluderade både svenskspråkig musikundervisning och organiserandet av olika musik-evenemang på olika orter i Svenskfinland.

Förfrågan om mitt intresse skedde samtidigt som jag, inom ramen för KRUM-projektet, initierat ett samarbete med musikvetenskapen vid Åbo Akademi kring ett fältarbetsprojekt gällande musiklivet på tre orter i Svenskfinland. Målsättningen var att kartlägga musiklivet på respektive ort och därmed samla in kunskap om musikutövning och önskemål gällande

musikundervisning. Informationen skulle användas som grund för KRUM:s planering av den yrkesinriktade, svenskspråkiga musikutbildningen men även för musikvetenskaplig forskning.

Fältarbetsprojektet inleddes med en studie av musiklivet på Kökar dit en enkät sändes till samtliga 18 år fyllda Kökarbor. Det därpå följande musik-etnografiska fältarbetet inbegrep insamling av forskningsmaterial genom observationer, intervjuer, anteckningar, inspelningar, fotografering och videoinspelningar.

Kökar blev en form av pilotprojekt inför de följande undersökningarna, som utfördes på orterna Korsholm och Esbo. Valet av orter byggde dels på mina förkunskaper om musiklivet på respektive ort, dels på orternas språkförhållanden. Det enspråkigt svenska Kökar hade i ett tidigare skede offentligt framlagt önskemål om utbyggd musikundervisning medan musiklivet i det tvåspråkiga Korsholm, med svenska som majoritetsspråk, var bekant för mig tack vare tidigare projektarbeten på orten. Musiklivet i det tvåspråkiga Esbo, med finska som majoritetsspråk, hade blivit bekant tack vare KRUM-projektet men också som en följd av att jag vid undersökningstillfället bodde på orten.

Fältarbetsprojektet inleddes hösten 2005 och slutfördes våren 2007. Resultatet från Kökar-fältarbetet presenterades i fem artiklar i ett temanummer av tidskriften *Musiikin Suunta* (Brusila & Oljemark 2007). Min artikel behandlade vilka förändringar musiken i kyrkan och dess församling genomgått under de senaste hundra åren gällande både sången, kantorns uppgifter och orgeln, men också hur kyrkan idag upplevs som samlingsplats (Djupsund 2007a). Resultaten från de övriga fältarbetsperioderna utmynnade i olika fältarbetsrapporter och seminarieuppsatser. Hela fältarbetsprojektet hade jag för avsikt att använda i den doktorsavhandling som jag således hade under planering, utöver den rapport som sammanställdes inför KRUM-projektets avslutningsseminarium i november 2007 (Djupsund 2007b).

Den planerade studien, det vill säga denna avhandling, skulle behandla finlandssvenska musikvanor i nutid och ingå som en del av forskningsprojektet Finlandssvenskhet framställd genom musik (2007–2011). Projektet, som jag själv var en del av, var det första större musikvetenskapliga projekt som fokuserade på finlandssvensk musik. Det ursprungliga målet med forskningsprojektet var att kritiskt granska hur finlandssvenskhet har konstruerats och konstrueras genom olika musikpraktiker bland svenskspråkiga i Finland, men helhetsbilden förändrades under projektets gång så att formuleringen i slutskedet ändrades till *Finlands svenskheter framställda*

genom musik. Den sistnämnda benämningen blev även en del av titeln på den antologi som avslutade och dokumenterade projektet (Brusila, Moisala och Väättäinen 2015a). Genom att välja en mer pluralistisk syn på olika slags svenskheter i Finland ville projektgruppen problematisera förenklade etnicitetskategoriseringar och betona komplexiteten i det utforskade temat.

Den slutliga versionen av min analys av KRUM-materialet fick rubriken "Sången på tre orter i Svenskfinland" och ingår som en del av antologin *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik* (Brusila m.fl. 2015), som samtidigt är en redovisning av projektet Finlandssvenskhet framställd genom musik. I samma antologi är jag även medförfattare till artikeln "Reflexioner, definitioner och konstruktioner. Tidigare forskning om den svenskspråkiga befolkningens musikliv" (Brusila m.fl. 2015b).

Utgående från den analys av sången på de tre orter i Svenskfinland som presenterades i den första delstudien och där fokus var lagd både på förekomsten av körsång men också på sång i svararnas dagliga liv, föll mitt intresse på de enkätsvar och de intervjuer som uttryckte en känsla av utanförskap i olika sammanhang där sång förekom. Mitt val av undersökningsgrupp för den följande studien föll sig därför naturligt eftersom jag samtidigt åtagit mig ledarskapet för en så kallad kör för alla-kör som fungerade vid Åbo svenska arbetarinstitut. Den gemensamma nämnaren för de flesta av körmedlemmarna var upplevelsen av att inte kunna sjunga eller att sjunga så dåligt att man kände sig utanför den gemenskap som andra svenskspråkiga körer i Åbo verkade ha. Jag fokuserade min undersökning således på en enda kör för att se hur denna något osynliga grupp av sångare försökte göra sig synlig på det finlandssvenska profana musikfältet eller arenan som jag valde att beskriva det, utgående från Lundberg m.fl. (2000, 51–59). Samtidigt bidrog min studie till att uppmärksamma och synliggöra kören. Jag ville se hur kören konstruerade sin identitet, både i förhållande till andra svenskspråkiga körer och i förhållande till en finskspråkig kör. Jag var intresserad av att se hur körmedlemmarna uttryckte en eventuell känsla av utanförskap. Studien fick rubriken "'Jag hörde till dem som inte fick vara med i Luciatåget'. En studie i hur en Kör för alla -kör konstruerar sin identitet på den finlandssvenska musikarenan" och ingår i tidskriften *Etnomusikologian vuosikirja* (vol 26, 2014).

Valet av ämne för delstudie 3 fick också sin inspiration av delstudie 1 där en av huvudfrågorna var vem som egentligen sjunger snapsvisor i Svenskfinland, eftersom snapsvisesjungande ses som något typiskt finlandssvenskt. Mot det bakgrundsmaterialet valde jag därför att fråga vilken funktion snapsvisetraditionen har i konstruktionen av det finlandssvenska. Studien är publicerad i *Puls – musik- och dansetnologisk tidskrift* (vol. 3, 2018).

3.2 Metoder och material

Under forskningsprojektet har olika, såväl kvalitativa som kvantitativa, metoder använts för att besvara de olika delstudiernas forskningsfrågor. Det rör sig bland annat om enkätmaterial som analyserats med hjälp av statistiska metoder, fältarbete, observation och olika intervjuer. I och med att olika metoder använts i de olika delstudierna presenteras de i skilda underkapitel.

De finlandssvenskar som kommer till tals i de olika delstudierna representerar samtliga regioner i det som anses utgöra Svenskfinland medan de personer som har svensk eller finsk härstamning ingår som medlemmar i en verksamhetsform som i regel uppfattas som finlandssvensk. Så gott som alla åldersgrupper (över 18 år) finns representerade trots att betoningen ligger på övre medelåldern. Detsamma gäller olika utbildningskategorier där ändå de högskoleutbildade är i majoritet. Könsfördelningen är någorlunda jämn i två av delstudierna men totalt sett är kvinnorna i majoritet.

3.2.1 Delstudie I: Kvantitativa och kvalitativa analysmetoder

I delstudie 1 utgår jag, i enlighet med samhällsvetaren Alan Bryman (2011, 152–185; se också Holme & Solvang 1991, 84–95) från att det genom användningen av både kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder skapas en mer fullständig bild av den sociala verkligheten. Genom att kombinera metoderna kan man säga att slutsatserna förstärks eftersom de bekräftas på olika sätt. I delstudie 1 fungerar den kvantitativa analysen av enkäten i första hand som stöd för det kvalitativa etnografiska fältarbetet. Enkätundersökningen kan visa på regelbundenheter i det sociala livet medan resultaten från det etnografiska fältarbetet fångar processer som kopplar ihop olika variabler. Den kvantitativa forskningen kan sägas betona orsakerna medan den kvalitativa forskningen kan sägas beskriva detaljer och mening. Genom användandet och betonandet av en kvalitativ forskningsmetod understryker jag även min vilja att uttrycka händelser, handlingar, normer och värden utifrån de studerade personernas eget perspektiv (Bryman 2011, 77).

För att få en bild av finlandssvenskarnas musikande med tanke på delstudie 1 utsågs orterna Kökar, Korsholm och Esbo till undersökningsorter. Avsikten var att få bakgrundsinformation inför det egentliga fältarbetet. En första enkät skickades till samtliga 18 år fyllda Kökarbor i december 2005. Enkäten innehöll bakgrundsfrågor - om ålder, kön, födelseort, hur länge svarspersonen bott på Kökar, om inflyttad - varifrån, hur många personer som bodde i hushållet och deras födelseår. Det gick också frågor med musikalisk

anknytning, om både musikaktivitet och musikpreferenser samt åsikter om musikundervisningen och musikkivet på orten. Enkäten avslutades med frågan om svarspersonen var intresserad av att bli intervjuad i ett senare skede. Svarspersonen blev även informerad om att det insamlade materialet skulle användas dels för KRUM:s planeringsarbete gällande den yrkesinriktade svenskspråkiga musikutbildningen, dels för musikvetenskaplig forskning. Den insamlade informationen skulle bevaras i Sibeliusmuseum i Åbo. Totalt sex forskare och studerande, var och en med sin egen forskningsplan, deltog i fältarbetet, som genomfördes i slutet av januari 2006.

Eftersom Kökar var en form av pilotprojekt skickades en något omarbetad enkät hösten 2006 och våren 2007 till 300 slumpmässigt utvalda korsholmare och lika många Esbobor. Utskicket följdes, på samma sätt som i Kökar, av en fältarbetsperiod med både intervjuer, observationer och videoinspelningar. I fältarbetsprojektet i Korsholm deltog nio forskare och studerande och i Esbo deltog åtta forskare och studerande, var och en med sin egen forskningsplan. Till de enkätmottagare i Korsholm och Esbo som inte svarat inom utsatt tid sändes ett påminnelsebrev med länk till en webbenkät. I samband med intervjuerna ombads också svararna fylla i ett avtal och en blankett om de önskade anonymitet. Av totalt 930 utsända och utdelade enkäter returnerades 224 enkätsvar. Samtliga enkätsvar kodades hösten 2008 och våren 2009. Intervjuerna är inspelade och transkriberade av respektive intervjuare och är tillsammans med intervjuarnas fältdagböcker arkiverade i Sibeliusmuseums arkiv (Sm Fält 017).

I analysen använder jag endast de enkät- och intervju svar som berör sång. Med sång utgår jag från vad var och en av svarspersonerna avser med begreppet. Analysen behandlar också negativa svar på frågan om svarspersonen sjunger. Den beroende variabeln är alltså frågor som berör sång som ställs mot de oberoende variablerna ort, kön och ålder. I enkäterna som riktades till korsholmare och Esbobor ingick även frågor om utbildning, sysselsättning och civilstånd. Frågan om någon annan i familjen musicerade ställdes endast i den enkät som sändes till Esboborna. Samtliga frågor kunde besvaras med ja eller nej, men det fanns också utrymme för fria svarsformuleringar. Kökarborna ombads beskriva både sammanhang och sångtyp i fria svar. I fråga om sångtyper eller -kategorier kunde Korsholms- och Esboborna kryssa för olika svarsalternativ men också formulera sig fritt.

Enkätsvaren var ändå alltför heterogena för en mer omfattande statistisk analys, varför fokus i första hand lades på frekvenser och enkla samband mellan endast två variabler. I fråga om sångkategorierna valde jag också att konstruera nya variabler genom att sammanföra de olika sångkategorierna till

så kallade sångkulturer.

Materialet utgjorde en blandning av enkäter som utskickats eller utdelats till både slumpmässigt valda och utvalda svars personer. Det slumpmässiga urvalet gjordes av Befolkningsregistercentralen bland personer som var registrerade som svenskspråkiga. De personer som intervjuades i samband med besöken på de tre orterna valdes ut bland dem som svarat på enkäten, men också bland medlemmar ur olika musikgrupper. Totalt intervjuades 49 personer, av vilka jag själv intervjuade 19, ensam eller tillsammans med någon annan av fältarbetsdeltagarna. I analysen av enkätsvaren har alla beräkningar genomförts med dataprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Intervjumaterialet presenteras i delstudie 1 i form av valda citat och analyseras i förhållande till den kvantitativa analysen.

3.2.2 Delstudie 2: Fokusgrupper

Materialet som jag utgår från i delstudie 2, som behandlar kören Kör för alla i Åbo (KFAÅ), består av observationsanteckningar, e-postdiskussioner och fyra inspelningar av fokusgruppintervjuer. Det etnografiska fältarbetet genomfördes under fyra månader våren 2012, eller ett och ett halvt år efter att jag inlett mitt engagemang som ledare för KFAÅ.

I mitt val av intervjuemetod fastnade jag för fokusgrupper eftersom den metoden ses som lämplig när man vill studera attityder och värderingar inför ett visst ämne, bland annat när det gäller forskning om ett ämne som en del av deltagarna kan uppleva som känsligt (se t.ex. Wibeck 2010, 19–24; Överlien m.fl. 2005; Krueger & Casey 2000). Fokusgrupper är en form av gruppintervju, men informationen samlas in genom gruppens interaktion runt ett ämne. Forskaren bestämmer i och för sig ämnet, men forskaren fungerar mer som en moderator än som en intervjuare (Morgan 1997, 2). Syftet är också att intervjupersonerna ska stimuleras till så många specifika och personliga svar som möjligt genom att deltagarnas hämningar anses minska i ett tillåtande samtalsklimat. Metoden kändes därför lämplig just för medlemmarna i KFAÅ bland annat med tanke på deras eventuella sångfunktionshämning. En bidragande orsak var också den fördel som metoden medförde visavi intervjuaren; fokusgruppmetoden sägs minska intervjuarens styrande roll i jämförelse med andra metoder (se t.ex. Wilkinson 1998; 1999). Dessutom är antalet medlemmar som intervjuas för det mesta större än antalet forskare som närvarar, vilket bidrar till att maktbalansen förskjuts från intervjuaren till deltagarna.

Valet av undersökningsgrupp för delstudie 2 följde starkt utfallet från

delstudie 1, där framför allt intervjumaterialet innehöll flera beskrivningar av någon form av sångfunktionshämning som oftast kunde härledas till negativa uttalanden från någon familjemedlem eller till upplevelser i skolmiljö. I delstudie 2 hade jag självfallet haft möjlighet att jämföra körens uttryck eller identitet med andra kör för alla-körer i Svenskfinland, men jag valde ändå att fokusera på en enda kör som samtidigt var en kör som jag själv fungerade som ledare för.

Inför intervjuerna indelade KFAÅ-medlemmarna sig i fyra grupper utgående från de datumförslag jag föreslagit för dem. Intervjuerna genomfördes dels i kafémiljö, dels på en av deltagarnas arbetsplats, dels i det utrymme där körövningarna i regel försiggick. Antalet medlemmar i grupperna varierade mellan tre och sex deltagare och vid varje intervjutillfälle utgick jag från ett på förhand utarbetat frågeschema som berörde specifika ämnen. Intervjuernas längd varierade mellan 35 och 50 minuter och kören bestod vid fältarbetsperioden av totalt sjutton personer, sexton kvinnor och en man, i åldern 22–70. De flesta var kring 60 år, med högskoleutbildning och svenska som modersmål. Två hade rötter i Sverige och två hade rötter i det finskspråkiga Finland och finska som modersmål.

Analysen av materialet kan sägas ha börjat redan efter den första intervjun och kan självfallet ha påverkat intervjuaren, det vill säga mig, inför de följande intervjuerna. På samma sätt påverkas hela intervjusituationen av både tid och plats, de som medverkar och mig själv som forskare (Moisala & Seye 2013, 29–55; se också Wibeck 2010, 99–110). I samband med transkriberandet av intervjuerna sökte jag efter trender och mönster, som jag därefter kodade i enlighet med forskningens målsättning. På det sättet kunde jag uttolka intervjupersonernas olika syner på den egna kören och förhållandet mellan den egna kören och andra körer samt se åsikter om repertoaren och språket och slutligen tankar kring finlandssvenskhet.

3.2.3 Delstudie 3: Deltagande observation och intervjuer

Betecknande för ett musiketnologiskt fältarbete är, på samma sätt som för allt etnologiskt fältarbete eller kvalitativ forskning överlag, att forskningen sker bland de personer eller den grupp som studeras (se t.ex. Moisala & Seye 2013, 29; Bryman 2011, 58). Insamlingen av materialet sker dels genom deltagande observation, dels med intervjuer och inspelningar, dels med hjälp av fältanteckningar. Målsättningen är att beskriva och analysera kulturen och beteendet hos den studerade personen eller gruppen med utgångspunkt från den eller dem som studeras. Samtidigt innebär dessa aktiviteter att forskaren

får olika roller beroende på vilka val hen gör i själva forskningssituationen: hur hen förhåller sig till det studerade fältet, vem hen väljer att intervjua, hur hen aktiverar sig i en gruppdiskussion, eller detaljer som till exempel var hen väljer att sitta eller stå. Alla val bör forskaren notera och anteckna för att i analysen kritiskt kunna bedöma vilken inverkan de olika valen har haft på det slutliga forskningsresultatet. Fältarbetet är uttryckligen en samverkan mellan forskaren och det utforskade fältet. Moisala och Seye (2013, 34) talar om ett dialogiskt betraktelsesätt som förutsätter att också forskaren delar med sig av sina erfarenheter och upplevelser.

Min kännedom om musiklivet i Svenskfinland kan således sägas vara både till fördel och till nackdel med tanke på denna undersökning. Samtidigt som fältarbete i den egna närmiljön kan kännas okomplicerat, bland annat tack vare att jag som forskare i detta fall talar samma språk som de som studeras samt har en gemensam kulturell bakgrund, kan fältarbetet försvåras om jag inte förmår finna min egen forskarroll. I egenskap av forskare kan jag inte fortsätta vara en "helt och hållet deltagare" utan bör också inta en analytisk och kritisk roll som deltagande observatör, även till mina egna erfarenheter och upplevelser. Samtidigt påverkas den studerade omgivningen av både forskarens närvaro, hela verksamheten och själva forskningsresultaten. (Se t.ex. Moisala & Seye 2013, 36–38.)

Varje förståelse för den sociala verkligheten måste ändå grunda sig på de studerades upplevelse av denna verklighet. Styrkan med deltagande observation och intervjumaterial är, enligt Brusila (2003, 34), att man kan "rekonstruera deltagarnas förståelse av den musikaliska värld de arbetar i". Samtidigt varnar han för att denna infallsvinkel kan bidra till att rådande myter återskapas i stället för att de granskas kritiskt. Därför är det viktigt att i forskningen placera de intervjuades utsagor i en större kontext och spegla dem mot en teoretisk referensram.

I det musiketnologiska fältarbetet analyseras således inte primärt musiken i sig, som ljudande fenomen, utan målsättningen är att undersöka hur de studerade personerna upplever musiken och vilken mening de tillskriver den. Samtidigt påverkar forskaren både objektet för studien och själva upplevelsen samt fungerar därmed även moraliskt i förhållande till den sociala verkligheten (Turner 1989). Redan valet av forskningsobjekt kan sägas vara ett politiskt beslut eftersom forskaren lyfter fram det studerade objektet och så att säga talar för det (Moisala och Seye 2013, 39).

Delstudie 3 om snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska bygger dels på observationer av olika festsammanhang, dels på intervjuer, både med enskilda och i grupp, dels på tryckta källor som

snapsviseböcker och sångblad. I någon mån har även internetkällor anlåtats. Intervjuerna följde till stor del ett formulär med fasta teman. De berörde sammanhang där snapsvisor sjungs, frågor om repertoar och bakgrund samt orsaker bakom snapsvisetraditionens popularitet och varför den upplevs som viktig. En del av intervjuerna genomfördes i hemmiljö, ofta mer eller mindre spontant, som följd på ett samtal kring andra ämnen och utan någon form av förtäring, medan andra intervjuer har skett i samband med mat- och alkoholintag.

De som intervjuades inför den tredje delstudien är till största delen personer ur min egen närkrets. Fjorton av de aderton som intervjuades har svenska som modersmål medan fyra har finskspråkig bakgrund. De representerar både kvinnor och män i olika åldrar (27–88 år) och härstammar från olika regioner i Svenskfinland men även från Sverige och finskspråkiga Finland. Mitt ökade intresse för utanförskap bidrog till att fokus vände sig mer mot mindre grupper. Trots att snapsvisor idag i allt högre grad även sjungs i större sammanhang så som i samband med finlandssvenska sång- och musikfester, valde jag att fokusera på familje- och vänkretsen för att studera vilken funktion en sångtradition, eller i detta fall snapsvisetraditionen har för konstruktionen av det finlandssvenska. I mitt val av intervjupersoner utgick jag inte ifrån att dessa enbart skulle ha en positiv inställning till snapsvisetraditionen. I vissa intervjusammanhang hade jag i själva verket förväntat mig en mer negativ inställning till traditionen, men antagligen inverkade både jag som forskare och själva ämnet så starkt i intervjusituationen att de negativa omdömena blev ytterst få. På grund av detta saknar således intervjumaterialet i delstudie 3 så gott som helt negativa beskrivningar eller känslor som kan tolkas som utanförskap, något som jag i stället fått information om via andra personer men också via radioprogram och tidningsartiklar.

De observerade och inspelade festsammanhangen bestod av privata middagar där deltagarantalet varierade mellan fyra och cirka femtio personer. Tre av middagarna hölls i mitt eget hem. En middag hölls i ett privat hem i södra Sverige och middagsgästerna bestod av sju kvinnor, varav de flesta i tiden träffats i Florakören vid Åbo Akademi. Den middag som hade de flesta deltagarna var samtidigt en jubileumsmiddag för forna och nuvarande musikstuderande samt forna och nuvarande lärare och personal vid Sibeliusmuseum och musikvetenskapen vid Åbo Akademi.

I de sammanhang där mat och alkohol har förekommit har jag deltagit både som värdinna, gäst och forskare, med alla de problem det medför att kombinera de olika rollerna. Som gäst har jag haft möjlighet att observera sammanhanget, men från en utvald, fast plats, och som värdinna har jag varit

tvungen att förlita mig på inspelningarna eftersom jag delvis förflyttat mig mellan kök och festbord.

Deltagande observation är en central fältarbetsmetod samtidigt som en del forskare menar att forskaren inte enbart får vara åskådare och betraktare utan också själv bör delta, i detta fall, i sångtillfället (se t.ex. Farnell 1999). Detta bidrar ändå till att det blir svårt att rikta fokus explicit på de fenomen jag som forskare är intresserad av och festsituationen gör det mer eller mindre omöjligt att föra anteckningar då observationerna bör gälla inte enbart de övriga festdeltagarna utan även mina egna reaktioner. Videoinspelning kunde ha synliggjort fler detaljer än en ljudupptagning, men samtidigt är jag övertygad om att en videokamera i en del fall hade hämmat deltagarna mer än den nästan dolda mikrofon som i detta fall användes. I samtliga fall var mikrofonen placerad så att jag efteråt kunde uppfatta samtliga deltagares röster. I sorlet från den stora jubileumsfesten kan ändå endast ett fåtal röster urskiljas. De fenomen jag i första hand var intresserad av att observera i festsammanhangen gällde de eventuella fysiska rörelser som inte kunde utforskas från bandupptagningarna.

Oberoende av min närvaro förlöpte diskussionerna kring middagsbordet för det mesta fritt, utan att jag ställde några frågor, men tydligt är att i de flesta sammanhangen har deltagarna varit förberedda och funderat i förväg på sin snapsviserepertoar. Snapsvisorna sjöngs vid tillfällena med eller utan hjälp av sångblad eller -häften. Tydligt är också att sångtexter skulle ha varit behjälpliga för minnet hos en del av de äldre festdeltagarna. I samtliga festsammanhang har även "snapsandet" fungerat enligt de sociala normer som förväntas styra ett festsammanhang där snapsvisesjungande förekommer. De kulturella koderna och ritualerna var således bekanta för samtliga intervjuade och festdeltagarna verkade känna till snapsvisetraditionen och har således en personlig relation till densamma.

3.3 Forskningsetik

Kvalitativa undersökningsmetoder aktualiserar även frågor som berör både materialets beskaffenhet och forskningsetik. Varje forskare bör vara medveten om den påverkan forskningen kan ha på dem som medverkat i forskningsprocessen. Framför allt blir detta aktuellt när det är fråga om känsliga ämnen eller sammanhang där det har använts någon form av berusningsmedel. När det gäller känsliga ämnen kan till exempel fokusgrupper på sätt och vis uppfattas som mer etiskt försvarbart än intervjuer som är mer styrda eftersom

deltagarna i en fokusgruppdiskussion i högre grad medverkar på egna villkor och därmed också kan avstå från att uttala sig. Ett möjligt problem uppkommer dock när det gäller de övriga deltagarna; forskaren kan visserligen garantera både anonymitet och att materialet förblir mer eller mindre hemligstämplat, men samtidigt kan garantin inte övervakas gällande de övriga deltagarna. (Wibeck 2010, 139–140.)

Inför samtliga fältarbets-sessioner gällande de tre delstudierna informerades deltagarna om rätten till anonymitet och rätten att avstå från att delta i intervjuerna eller svara på intervjufrågorna. I Korsholm och Esbo samt på Kökar fick också de som intervjuades eller observerades underteckna ett samtyckesavtal där deltagarna gav tillstånd till att den intervju och de observationer som gjordes får användas för forskningsändamål samt för planeringen av den yrkesinriktade svenskspråkiga musikutbildningen.

Inför fokusgruppdiskussionerna informerades visserligen deltagarna om möjligheten till anonymitet, men i och med att samarbetet mellan mig som forskare och KFAÅ var planerat att fortsätta även efter avslutat fältarbete uppfattade jag att en muntlig försäkran räckte. Samtliga deltagare hade sålunda möjlighet att regelbundet följa med forskningen även under pågående process, om de så önskade. De enda önskemål som framfördes gällde dock publiceringstidpunkten, det vill säga att artikeln skulle publiceras så snart som möjligt.

De intervjuer och observationer som ingår i delstudie 3 gäller huvudsakligen personer som är personligt bekanta till mig, med undantag av jubileumsfesten där endast en del av festdeltagarna var bekanta. Urvalet av intervjupersoner byggde således till stor del på de förkunskaper jag hade om personerna och deras åsikter om snapsvisetraditionen. Jag har därför utgått från att deltagarna kontaktar mig ifall de önskar kontrollera, komplettera eller korrigera något i sina uttalanden. Samtliga deltagare i jubileumsfesten blev också på förhand informerade om och gav sitt tillstånd till att festtillställningen bandades in som ljudupptagning och att alla medverkande behandlas anonymt. Det inspelade materialet har transkriberats till de delar jag använt det i analysen och endast ett fåtal av de intervjuade har citerats. Gällande inspelningarna från festtillfällena har endast det material som gäller sångerna eller själva sjungandet arkiverats. Det material som inte berör själva sjungandet har förstörts.

I samband med de fem middagarna eller festtillfällena serverades det även alkohol till maten, men endast vid ett tillfälle har inspelningen pågått så länge, 4 timmar och 50 minuter, att berusningen bland festdeltagarna är märkbar. Inspelningen från detta tillfälle, men också från de övriga festtillfällena, har

därför redigerats så att endast sångerna och den presentation som föregår dem har bevarats. Samtidigt är det viktigt att deltagarnas anonymitet har säkrats.

Det finns självfallet skäl att diskutera om dessa inspelningar är oetiska eller ens användbara (se Järvenpää 2017, 79), men jag vill ändå hävda att inspelningarna är värdefulla dokument uttryckligen eftersom sjungandet spelats in i sin naturliga miljö, i vilken alkoholkonsumtion ingår. Märkbart är också att samtliga deltagare är fullt medvetna om den ritual som är kopplad till traditionen. I analysen behandlar jag inte traditionsbärarna i sig utan främst traditionens funktion i konstruerandet av det finlandssvenska, varför de enskilda intervjuerna och festtillfällena närmast bör ses som illustrations-exempel.

Eftersom hela avhandlingen sålunda betraktas mer eller mindre ur ett inifrånperspektiv blir frågor om min egen insats eller påverkan ännu mer aktuell, det vill säga hur mycket jag som intervjuare har påverkat, både intervjuobjekt och intervjusituation. Sociologen Erving Goffman (2011, 39–40; se också Lange och Westin 1981, 212–215) talar bland annat om över- eller underkommunikation då man kontrollerar den bild man vill ge av sig själv i en aktuell situation, samtidigt som man påverkar bilden av den andra parten. Framför allt i intervjuerna inför delstudie 3, där alla de som blev intervjuade var bekanta, kunde jag uppleva både min inverkan och min påverkan. En annan tolkningsmöjlighet är att ämnet var så delikat att svarspersonerna hade svårt att uttrycka sina verkliga åsikter och i stället valde att presentera förväntade svarsalternativ. Detta kunde eventuellt även gälla delstudie 2 där fokusgruppdiskussionerna ibland kunde få deltagarna att endast uttala åsikter som är socialt accepterade (se t.ex. Albrecht m.fl. 1993).

Valet av studieobjekt är alltid ett resultat av en lång process som är fylld av olika beslut med bakomliggande motiveringar. Alla forskare är till en viss del kopplade till eller del av det studerade. Vi, som forskare kan inte undersöka något som vi inte har någon som helst kontakt till, något som vi är helt isolerade från. Oberoende av hur omfattande kontakten är ställer den alltid krav på både reflexivitet och objektivitet. Dess effekter bör ingå i hela forskningsprocessen, från val av studieobjekt till slutlig rapportering (Davies 2008, 3–27). Att välja familjemedlemmar eller närstående till studieobjekt är framför allt problematiskt när det gäller frågor som berör känsliga ämnen och som i förlängningen kräver både förtroende och garantier om anonymitet (Hall 2014).

4 Sammanfattning av delstudierna

4.1 Sången på tre orter i Svenskfinland

Inspirationen till delstudie 1 eller "Sången på tre orter i Svenskfinland" har huvudsakligen sin upprinnelse i påståenden om att finlandssvenskarna är ett sjungande folk och att körsjungandet är typiskt finlandssvenskt. I ett scenariorprojekt om svenskans framtid i Finland (Wikberg & Sundell 2010, 99–100) nämns bland annat körer som ett viktigt identitetsskapande varumärke för finlandssvenskarna och som en förenande länk. I framtidsvisionen betonas även vikten av att bevara och stärka gemensamma traditioner, till vilka bland annat sjungandet av snapsvisor anses höra.

Huvudsyftet för delstudien blev därför att analysera sången bland svenskspråkiga finländare för att få svar på frågorna om körsjungandet och snapsvisetraditionen kan ses som något typiskt finlandssvenskt. I studien undersöker jag hur utbredd aktiviteten att sjunga i kör egentligen är, men också hur sången överhuvudtaget tar sig uttryck. Jag undersöker i vilka sammanhang sjungandet sker och om man kan identifiera kulturella särdrag i sångrepertoaren. Jag undrar också vem som sjunger snapsvisor. Även negativa svar intresserar. Jag söker efter skillnader och likheter mellan olika regioner och frågar mig också hur individuella bakgrundsfaktorer kan tänkas påverka. Materialet till studien bygger på enkätsvar och intervjuer insamlade bland slumpmässigt valda men också utvalda svenskspråkiga individer på orterna Kökar, Korsholm och Esbo.

Enkäterna innehöll frågor om personens bakgrund och om det egna musikandet, med vilket avsågs svarspersonens lyssnarvanor och musikpreferenser men också det egna sjungandet och spelandet. När det frågades efter sjungandet uppmanades svarspersonerna att allra först svara på frågan om de sjunger. Vad som avsågs med att sjunga var upp till var och en att själv bedöma. I fall svaret var jakande uppmanades de uppge i vilka sammanhang de sjunger, det vill säga om de sjunger ensamma eller i grupp och om de är medlem i någon sånggrupp eller kör. De fick också uppge vad de sjunger och kunde då antingen kryssa för olika sångkategorier eller skriva fria svar. Om svaret var nekande ombads de uppge en orsak till detta. Samtliga frågor kunde besvaras med ja eller nej, men det fanns också utrymme för fria svar.

Enkätfrågorna var omfattande och uppfattades eventuellt som svåra att besvara vilket kunde ha bidragit till att bortfallet bland svararna blev stort, något som i sin tur gör det svårt att dra slutsatser som är representativa för

alla finlandssvenskar. Intressanta tendenser kan ändå skönjas. De personer som intervjuades i samband med besöken på de tre orterna valdes ut bland dem som svarat på enkäten, men också bland medlemmar ur olika musikgrupper. Intervjuerna byggde på olika teman som berörde det egna musikandet och ortens musikliv, bland annat i fråga om tillgänglighet och musikundervisning.

I delstudien presenteras musiklivet på de tre orterna utgående från intervjumaterialet utökat med internetkällor som redogör för ortens musikverksamhet. I presentationen är fokus lagd på den organiserade, svenskspråkiga sången men också på musikens betydelse för gemenskapen och ortens identitet. Intervjuerna utgör de bästa källorna för svar på frågor om sammanhang när det sjungs och vilken sångrepertoar som prioriteras. I intervjuerna framgår också vilka känslor som uppstått när svarspersonen har fått höra negativa omdömen om sin sångröst.

Svaret på körsångsaktiviteten jämförs med en tidigare regional översikt av finlandssvenskarnas kulturbeteende (Airo 1994; se även Ståhlberg 1995), men också med nationell statistik från år 2002 (Statistikcentralen: Fritidsundersökning) och uppgifter hämtade från både svensk- och finskspråkiga körförbund (Fssmf; Sulasol; STM; Viihdekuoroliitto). I delstudiens enkät uppgav 13 procent av samtliga svarare att de sjunger i en sånggrupp eller kör, medan samma andel var 5 procent i den regionala översikten och 3 procent i den nationella undersökningen. Man torde visserligen kunna utgå från att musikintresset är högre bland dem som svarat på enkäten i undersökningen, eftersom den enbart berörde musikande, men om man ytterligare jämför antalet medlemmar i de svensk- och finskspråkiga profana sång- och musikförbunden, kan man konstatera att de svenskspråkiga vuxna medlemmarna i Finlands svenska sång- och musikförbund motsvarar ca 1,3 procent av den totala svenskspråkiga befolkningen, medan motsvarande siffror bland de finskspråkiga är 0,4 procent. Exakta uppgifter är svåra att få, men skillnaden mellan de två språkgrupperna är utgående från de siffror som fanns att tillgå så markant att det torde kunna vara möjligt att fastslå att de svenskspråkiga är något mer aktiva när det gäller medlemskap i kör.

Utifrån dessa jämförelser konstaterar jag bland annat att körsjungande är en kulturell aktivitet som finlandssvenskarna sysslar mycket med och också i jämförelse med finskspråkiga landsmän är svenskspråkiga något mer aktiva när det gäller medlemskap i kör. I den jämförelsen kan körsjungandet klassas som typiskt finlandssvenskt. Både i den nationella statistiken och i resultatet i denna delstudie är det kvinnorna som något oftare är medlemmar i en sånggrupp eller kör.

Medlemskap i en sånggrupp eller kör behöver ändå inte uteslutande vara sammankopplat med en individs upplevelse av samhörighet med andra eller känsla av tillit till sin omgivning. Över hälften av sångarna i materialet uppger till exempel att de i olika sammanhang sjunger tillsammans med andra, antingen i samband med allsång eller på fester eller i kyrkan. Många varken kan eller vill, till exempel på grund av brist på tid eller lämpliga körer, delta i en körverksamhet. I Korsholm där det jämförelsevis största antalet svenskspråkiga körer finns, sjunger man visserligen aktivt i kör men ändå minst överlag. Man kan fråga sig om ett stort utbud också kan skapa en hämmande tystnad bland dem som känner sig utanför en körgemenskap. Körerna fyller ändå en funktion som förenande länk mellan många finlandssvenskar och kan därför ses som en viktig identitetsskapande faktor. I materialet ställs inga explicita frågor om motivationen bakom sjungandet, men i flera intervjuvar betonades betydelsen av att få komma samman, känna gemenskap och att vara en del av ett större sammanhang.

De personer som svarade nekande på frågan om hen sjunger uppgav som orsak både kommentarer från någon familjemedlem och negativa minnen från skoltiden. Både de negativa kommentarerna och minnena uppgavs ha skapat sångfunktionshämningar långt upp i vuxen ålder.

Åldersmässigt uppvisar sångaktiviteten ett lineärt samband med benägenheten att sjunga i grupp: de äldsta är således de som är mest aktiva som medlemmar i sånggrupper eller körer. Sjungandet överlag ökar längre ner i åldersgrupperna, men då handlar det ofta om att sjunga ensam, hemma vid datorn, i duschen eller i bilen. Könets betydelse är ändå det mest intressanta: kvinnorna sjunger mer än männen och är oftare medlemmar i en sånggrupp eller kör. Det finns ändå regionala skillnader.

Ett syfte med studien var att identifiera kulturella särdrag i sångrepertoaren. Målsättningen var att utreda eventuella likheter i valet av repertoar mellan de olika orterna, och om dessa också kan förklaras med stöd av olika individuella bakgrundsfaktorer. Inte helt oväntat har kategorin visor de flesta anhängarna. I svaren framkommer dock att en visa kan vara såväl en nationalsång som en hembygdssång, en folkvisa eller en visa av Carl Michael Bellman eller en sång av Unto Mononen, den senare i översättning. Viskategorin står i detta fall för sånger som sjungs på svenska och som inte representeras av andra kategorier i den förteckning som presenterades i enkäten.

Utgående från både enkät- och intervjumaterialet verkar sångkategorierna samstämma med ålderskategorierna när det är fråga om samsjungning; det är framför allt de äldre som sjunger tillsammans och repertoaren motsvarar i huvudsak den som favoriseras bland medelålders och äldre. Vad som sjungs

tillsammans med andra eller i ensamhet varierar ändå något mellan de olika orterna och också språket kan ha en viss betydelse för preferenserna. Om det är fråga om en person som enbart sjunger ensam – hemma vid datorn eller i duschen eller bilen – är det ofta fråga om en yngre, kvinna, lågutbildad och ensamstående, som sjunger schlager och pop. Är personen däremot en man, sjunger han visor om han bor i Esbo och rock om han bor i Korsholm.

En alldeles skild sångkategori utgör snapsvisorna, som utgående från delstudiens material i första hand är en urban tradition och som inte nödvändigtvis kopplas till samsjungande. Mer än en tredjedel av alla som skrev tillägget snaps- eller supvisor bland sångkategorierna hörde till den grupp som sade sig enbart sjunga ensamma hemma. En tänkbar förklaring kan ligga i upplevelsen eller känslan av att sjunga ensam, trots att man kanske ingår i ett sällskap – dessa visor är helt enkelt de enda man kan eller vill sjunga.

4.2 "Jag hörde till dem som inte fick vara med i Luciatåget". En studie i hur en Kör för alla -kör konstruerar sin identitet på den finlandssvenska musikarenan

I den andra delstudien, "Jag hörde till dem som inte fick vara med i Luciatåget". En studie i hur en Kör för alla -kör konstruerar sin identitet på den finlandssvenska musikarenan" fokuserar jag på en enda kör som samtidigt representerar en något diversifierad form av körsång på svenska i Finland. Kören definierar sig som en "kör för alla"-kör och körformen förekommer i Finland både på svenska och finska, framför allt inom ramen för olika församlingars musikutbud (Rämö 2013, 7–8; Numminen 2005, 34) men på svenska också som en kursverksamhet inom flera arbetar- och medborgarinstitut.

Den studerade kören kallas i studien KFAÅ vilket står för Kör för alla i Åbo och den gemensamma nämnaren för de flesta av medlemmarna i kören var upplevelsen av att inte kunna sjunga eller att "sjunga dåligt". Syftet med studien är att studera hur KFAÅ konstruerar sin identitet både i relation till annan svenskspråkig körverksamhet, men också i relation till en finskspråkig körs verksamhet. Jag ville se om jag i körmedlemmarnas uttalanden och agerande kan se hur en gruppidentitet konstrueras genom en motsättning mellan "oss" och "dem" i en verksamhet där språket är svenska.

Materialet till studien bygger på både intervjuer och observationer av medlemmarna i kören, som jag själv leder. Kören valde jag i första hand till

studieobjekt på grund av dess osynlighet på det finlandssvenska körfältet, men också på grund av dess olikhet i jämförelse med andra svenskspråkiga, profana körer i den tvåspråkiga staden Åbo. Jag frågar därför vilka faktorer som skiljer kören från de andra finlandssvenska köerna, i vilka situationer och sammanhang dessa skillnader skapas, men också i vilka former olikheten tar sig uttryck. Den finskspråkiga kören är däremot en kör som KFAÅ samarbetat med genom att båda fungerar inom stadens svensk- och finskspråkiga arbetarinstitut.

Innehållet i intervjuerna, tillsammans med anteckningarna i forskningsdagboken, analyseras utgående från olika teman som berör både spelplatser, situationer och sammanhang där kören verkat, men också frågor om repertoar, språktillhörighet och finlandssvenskhet.

Frågan om sångens koppling till finlandssvenskhet har sitt ursprung i det faktum att körsång allt sedan finlandssvenskheten fick sin början haft en stor betydelse för den finlandssvenska identitetskonstruktionen. Det är framför allt de återkommande sång- och musikfesterna som har förkroppsligat denna identitetsprocess. Sång- och musikfesterna kan sägas vara en symbolvärld som förmedlar inte enbart sång och musik, utan även en rituell kunskap som är både kulturspecifik och ideologiskt bunden. Detta gäller för samtliga deltagare, både sångare och lyssnare. Ett framträdande på en sångfest ger både uppmärksamhet och synlighet och framkallar därmed en form av erkänsla.

För att beskriva det finlandssvenska musikfältet använder jag mig i studien av begreppet arena, som enligt Lundberg m.fl. (2000, 51–59) kan ses som en metafor för de villkor och förutsättningar som gäller för ett musikframträdande i ett samhälle. Arenor kan finnas på olika nivåer men också vara sammankopplade eller överlappa varandra. Tillträdet till arenan kontrolleras av grindvakter som bedömer uttrycksformernas kulturella lämplighet. Arenan representerar också olika ytor där musikframträdande sker och där aktörer kämpar om synlighet. Att inte få tillträde till arenan kan därför skapa förutom osynlighet också en känsla av utanförskap.

KFAÅ är inte medlem i Finlands svenska sång- och musikförbund, som ännu idag arrangerar de profana finlandssvenska sång- och musikfesterna och således bestämmer vem som får uppträda där. Ändå inbjöds kören tillsammans med andra kör för alla-körer att medverka i den stora finlandssvenska sång- och musikfesten i Åbo 2011. Inbjudan var betydelsefull för körmedlemmarna eftersom det i de flesta intervjusvaren och observationerna av KFAÅ framgick önskemål om att få tillhöra någon form av större gemenskap, att få känna en kulturell tillhörighet och att få synlighet och

erkänsla. Tillfället var ändå tidsmässigt så olämpligt placerat att det blev en form av randupplevelse, ett musikande i den yttersta kanten, eller offstage om jag håller mig till Lundberg m.fl.:s definition av de olika spelplatser som bildar en arena (Lundberg m.fl. 2000: 51–59). Man ville tydligen inte från arrangörshåll framhäva eller göra tillfället alltför synligt, vilket även noterades bland KFAÅ-koristerna.

Det fanns ändå en nyfikenhet bland framför allt de finlandssvenska KFAÅ-medlemmarna på det som uppfattades vara en stor finlandssvensk fest, vem som hörde till gruppen och hurudan stämningen var. Trots en viss känsla av utanförskap förhöll sig koristerna också positiva till denna form av svenskspråkiga samlingssträvanden.

Samma nyfikenhet och intresse uppvisades inte lika tydligt när det gällde det finskspråkiga arbetarinstitutets kör som KFAÅ inledde ett samarbete med. Misstänksamheten från KFAÅ-medlemmarna var påtaglig. Samarbetstanken upplevdes som ett hot och det fanns en rädsla för att inte få sin röst hörd vid val av repertoar. Den finska körens ledare föreslog bland annat landskapssånger (maakuntalauluja) och nationalromantiska sånger som "Vid en källa" ("Lähteellä") och "Svanen" ("Joutsen") medan KFAÅ föreslog Chydenius' "Kalliolle kukkulalle" eller helt rikssvenska sånger. Den finska körens ledare tog helt avstånd från de rikssvenska sångerna och kompromissen blev en blandning av sånger och tonsättningar som kunde anses beröra ett gemensamt kulturarv, eller sånger som finns i både svensk eller finsk översättning.

För medlemmarna i KFAÅ uppfattades repertoaren i många avseenden vara kopplad till språket. Det svenska språket var för många det samma som känslspråket och ett visst samband kunde skönjas med om sångaren hade en enspråkigt svensk bakgrund. Det svenska språket upplevdes också som viktigt bland sångare som visserligen hade svenskspråkig bakgrund, men som i sin vardag var omgivna av ett annat språk, i första hand finska. Repertoaren var ändå blandad och avspeglade gruppens sammansättning i fråga om ålder, bakgrund och kön, samtidigt som man uppvisade ett, för det mesta, fördomsfritt förhållningssätt till både text och språk.

Från sin offstageposition på den finlandssvenska musikarenan framstår KFAÅ som en heterogen samling av huvudsakligen tvåspråkiga individer som gärna välkomnar alla intresserade att sjunga i kören, oberoende av språk, nationalitet eller kön. Gruppgemenskapen formade sig kring ett "vi" där kravlöshet, trygghet och sångarglädje var det primära och där "de andra" i första hand utgjordes av de stämsjungande, svenskspråkiga körerna och i andra hand av den finskspråkiga kören som man ändå hellre samarbetade

med – trots rädsla för assimilering.

De körmedlemmar som definierade sig som finlandssvenskar identifierade sig även med de traditioner som uppfattades som finlandssvenska. De var också mån om att bevara de sånger som de kallade "de gamla visorna", medan de som kallade sig tvåspråkiga fröjdades över att kunna ta för sig av både den svenskspråkiga och den finskspråkiga kulturen. De medlemmar som hade sina rötter i Sverige eller det finskspråkiga Finland kunde däremot inte tänka sig en direkt koppling till "den finlandssvenska familjen" - för att hänvisa till en ofta använd metafor (Lönqvist 2001b). Det finlandssvenska i KFAÅ representerades således både av de medlemmar som definierade sig som finlandssvenskar och av den repertoar som uppfattades som finlandssvensk men också av den institution som bekostade verksamheten.

4.3 "Helan går" i Svenskfinland. En studie av snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska

"Helan går' i Svenskfinland. En studie av snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska" kan ses som en fortsättning på både delstudie 1 och delstudie 2 i och med att jag i delstudie 3 analyserar en enskild sånggenre som i Finland ses som typisk finlandssvensk, nämligen snapsvisan. Syftet med studien är att undersöka vilken funktion snapsvisetraditionen har som del av den finlandssvenska identitetskonstruktionen. Jag frågar mig vilken typ av svenskhet i Finland det är som konstrueras och vem som inkluderas, men också vem som exkluderas. Med finlandssvensk snapsvisetradition avser jag dels enskilda snapsvisors text och melodi, dels själva framförandet och också den sociokulturella kontext där snapsvisorna framförs. Materialet till studien bygger på intervjuer och observationer gjorda i olika festsammanhang, men också på innehållet i tryckta snapsvisböcker, sångblad och internetkällor som har analyserats och citeras.

I studien använder jag mig framför allt av Alan Merriams (1964) funktionsindelningar men också av Simon Friths (2007), folkloristen och antropologen William Bascoms (1965) och musiketnologen Martin Claytons (2016) teorier. Utgående från de tio funktioner som Merriam anser att musiken har, indelar jag den finlandssvenska snapsvisetraditionens funktioner i tre huvudkategorier, nämligen i *underhållning*, *socialisering* och *bekräftande av kulturen*. Under de olika rubrikerna skriver jag in olika traditionselement som belyser kategoriindelningen.

Det är till en början viktigt att betona snapsvisetraditionens svenska rötter. Enligt visforskaren Christina Mattsson (2002, 215) är snapsvisan i sin nuvarande form, det vill säga visor med nyskapade texter till kända melodier, "inte bara typiskt svensk utan unikt svensk". Med detta avser hon inte enbart en tradition i Sverige utan räknar även in det svenska Finland. Traditionen kom alltså västerifrån under 1800-talet, med studenter. Den har således långa anor och har blivit en bland många sångtraditioner som fått en identitetskapande och traditionsbärande betydelse. Samtidigt är det anmärkningsvärt att en stor del av den svenskspråkiga befolkningen inte personligen känner för, eller är bekant med traditionen (Djupsund 2015, 95–98).

I delstudie 1 kommer jag fram till att det i första hand verkar vara fråga om en urban tradition, framför allt bland högutbildade män, i alla åldrar (Djupsund 2015, 93) och fortfarande verkar uttryckligen manskörerna vara viktiga traditionsbärare. Kvinnorna har ändå på senare år allt aktivare engagerat sig och skapat egna gemenskaper och grupperingar som upptagit traditionen.

Bruket att sjunga snapsvisor har framför allt en stämningsförhöjande effekt och humorn är ett viktigt element i visorna. För att studera snapsvisetraditionens underhållande funktion utgår jag från tre forskningsperspektiv, nämligen överlägsenhetsteorin, oförenlighetsteorin och lättnadsteorin (Olsson m.fl. 2003, 446–47 Billig 2005, 38).

I den finlandssvenska snapsviserepertoaren kan till exempel de många visorna om ryssen ses som typiska för överlägsenhetsteorin. Med skrott visar man sin överlägsenhet och enkelt uttryckt går den ut på att man skrattar *åt* andra, inte med dem. Överlägsenheten riktas också ofta mot den finlandssvenska konstruktionens mest centrala alter, det vill säga mot rikssvenskhet och finskhet, och visorna skämtar om stereotypa uppfattningar om både rikssvenskar och finnar.

Exempel på oförenlighetsteorin kan vi bland annat finna i valet av melodier till snapsvisetexterna. Snapsvisorna bygger ofta på travestier eller parodier av kända sånger så som psalmer eller barnvisor och skapar på så sätt både kontraster och överraskningar. Också den avslutande "knorren" (Österberg 2010, 88; se även Mattsson 2002, 226) kan sägas vara ett exempel på oförenlighets- eller inkongruensteorin.

Ett exempel på den tredje humorteorin, den så kallade lättnadsteorin kan vi bland annat se i snapsvisan "Minne" (Lindholm 2004, 10) där humorn får en spänningsreducerande effekt (Olsson m.fl. 2003, 26). Visan behandlar visserligen de minnesproblem som förorsakas av stor alkoholkonsumtion, men slutklämmen låter oss förstå att det, trots minnesluckorna, är viktigast

att man sjunger och har roligt.

Ett annat sätt att framkalla humor och skratt kan vara med hjälp av lek (se Bachtin 1965/1986) då vardagsrealiteten byts ut mot en annan verklighet. I snapsvisetraditionen kan normer och koder också brytas. Sångare förvandlas till lekfulla varelser som betar sig på oväntade sätt i oväntade sammanhang.

Oberoende av hur humorn i snapsvisorna används är det ändå avgörande hur kommunikationen används och var den äger rum. Humorn kan vara antingen förenande eller särskiljande beroende på sändarens och mottagarens relationer och attityder. Förhållandet till den kulturella kontext där humoruttrycket förekommer är alltså centralt för dess funktion (Olsson m.fl. 2003, 33–47). Humorn i snapsvisetraditionen kräver en viss kulturell kompetens som antingen inkluderar eller utesluter ur gemenskapen.

Ser man till sammanhangen där visorna förekommer blir snapsvisetraditionens funktion både socialiserande och kommunicerande. Traditionen överförs inte enbart i form av symboliska representationer utan också som sociala normer, som för sin del bidrar till social och kulturell integration. I snapsvisetraditionen förstärks en form av gemenskap där till exempel igenkännandet av en text eller en melodi kan bygga eller förstärka en gemensam sinnesstämning eller till och med en delad ideologi. Samtidigt kan detta bidra till att de som inte känner till traditionen, eller inte anser sig kunna eller vilja sjunga visorna, inte känner sig inkluderade utan känner sig utanför eller uteslutna.

Snapsvisetraditionens betydelse för den sociala integrationen i Svenskfinland blir särskilt tydlig då den upplevs markera gränsen mellan det finlandssvenska och det finska. En av de intervjuade, den numera tvåspråkiga Irma menar bland annat att "[d]et var ju snapsvisor man skulle kunna!" då hon berättar om svårigheten att komma in i de finlandssvenska studentkretsarna under sin studietid i Helsingfors.

Den tredje huvudkategorin för snapsvisetraditionens funktion gäller bekräftande av kulturen, en funktion som har blivit allt starkare med åren. I ett kulturanalytiskt perspektiv innefattar ett bekräftande av det här slaget ett rättfärdigande av kulturens sociala institutioner och ritualer, som gemensamt bidrar till kulturens kontinuitet och stabilitet.

En bidragande orsak till att ett steg i den formella institutionaliseringens riktning har tagits är grundandet av de nationella mästerskapen i nyskrivna snapsvisor, en tävling som fick sin början i en motsvarande tävling i Sverige men som med tiden utvecklades till en landskamp mellan de båda länderna. Numera kallas tävlingen världsmästerskap och arrangeras turvis i de båda länderna. Världsmästerskapen positionerar samtidigt de finlandssvenska

bidragen i stark motpol till de rikssvenska bidragen och förstärker därmed det finlandssvenska.

Institutionaliseringen kan sägas ha förstärkts ytterligare med hjälp av olika uppslag som den svenskspråkiga rikstidningen Hufvudstadsbladet initierat. Inför midsommaren 2015 publicerade tidningen på sin webbsida "Tio snapsvisor som alla finlandssvenskar borde kunna". Den här typen av formuleringar samt insamlandet av både gamla och nyskrivna snapsvisor kan jämföras med den nationalromantiska insamlingsivern av allmogens visor på 1800-talet och i vidare bemärkelse den process som skapade beteckningen finlandssvensk. Med åren har också privata personer samlat in snapsvisor med målet att bevara och föra traditionen vidare. Snapsvisorna har med andra ord blivit en del av ett gemensamt finlandssvenskt kulturarv som även privata personer vill värna om.

Bland snapsvisetraditionens funktioner, med tanke på konstruktionen av det finlandssvenska, är således socialiseringen i den finlandssvenska gemenskapen central. Socialiseringen innefattar tanken om att man ska lära sig eller kunna traditionen för att bli eller vara en del av gemenskapen. Det är ändå inte fråga om någon heltäckande gemenskapskänsla som skulle inbegripa alla svenskspråkiga i Finland. Den akademiska och borgerliga bakgrunden präglar fortfarande mycket av traditionen, som oftast förknippas med årstidsfester och högtider. Och även om språkgränsen till en viss mån har luckrats upp kopplar de flesta, såväl svensk- som finskspråkiga, traditionen främst till finlandssvenskhet. Det är med andra ord fråga om en tradition som de finskspråkiga ofta ser som typisk för alla finlandssvenskar medan en del finlandssvenskar ser den som typisk för en akademisk, borgerlig miljö i det urbana Svenskfinland.

Både Hufvudstadsbladets aktioner och de nationella snapsvisetävlingarna pekar på ett behov att både förstärka och skapa nya gemensamma traditioner för finlandssvenskarna. Traditionen ses således av de nämnda institutionerna som ett typiskt finlandssvenskt uttrycksätt som både skapar en gemenskap och förstärker finlandssvenskheten och det svenska språket. Men för att ritualerna skall bli ett hjälpmedel till att bekräfta kulturen och dess institutioner bör visorna som framförs överensstämma med gruppens och individens värderingar både vad gäller text och melodi.

Alla finlandssvenskar sjunger ändå inte, eller vill inte sjunga snapsvisor. Det är därmed fråga om en både inkluderande och exkluderande tradition som bidrar till att dra gränser både inom den egna språkgruppen och till andra, framför allt till finskspråkiga. Samtidigt konstruerar den en finlandssvenskhet som präglas av ett borgerligt, urbant arv.

5 Slutsatser och diskussion

Syftet med denna avhandling är att kritiskt granska hur finlandssvenskhet i olika former uttrycks och konstrueras via sång, med betoning på sång i grupp. I studien utgår jag från att finlandssvenskhet eller "det finlandssvenska" är ett språkligt och diskursivt fenomen, det vill säga en heterogen och föränderlig konstruktion som samtidigt är en representation som både påverkar och reproducerar. Definitionen kan också ses som en form av makt-demonstration som förutsätter klara gränsdragningar och som upphöjer vissa begrepp till sanningar som inte bör ifrågasättas. Till dessa hör bland annat begreppet identitet.

I tre separata delstudier problematiserar jag avhandlingens huvudsyfte det vill säga hur sång uttrycker och konstruerar finlandssvenskhet i olika former. Gemensamt för de tre delstudierna är således frågor som berör sången som identitetskonstruktör och skapare av finlandssvensk gemenskap, men också som skapare av utanförskap. I analysen utgår jag från en musiketnologisk synvinkel, det vill säga jag studerar hur och i vilka sammanhang detta sker.

I mitt sökande efter svar på mina forskningsfrågor har jag i första hand analyserat sången i min näromgivning, i den egna familje- och vänskapskretsen och bland medlemmarna i en kör som jag själv leder, men också genom att jämföra sången på tre orter i det så kallade Svenskfinland. Materialet består av enkäter, intervjuer och observationer och i viss mån av tryckta källor och internetmaterial.

Inspiration och utgångspunkt för delstudierna är uttalanden som att kör-sång är något typiskt finlandssvenskt och en del av finlandssvenskarnas starka sociala kapital, och som därmed bidrar till att finlandssvenskarna är friskare och lyckligare än sina landsmän. Även snapsvisesjungandet kan ses som en typisk finlandssvensk tradition, som är värd att bevara. Dessa är beskrivningar som inte enbart upprätthålls och förstärks inom den egna gruppen utan som också kvarhålls som stereotyper hos "den andre" det vill säga hos den finskspråkiga majoritetsbefolkningen.

En etnisk identitet bör granskas i belysning av ideologier, symboler och tillblivelseprocesser samtidigt som också det vardagliga bör ges utrymme. Mitt mål har därför varit att tillämpa aktuell forskning kring sång och identitet och därmed visa hur de komplexa processerna utformas. Samtidigt har jag försökt upptäcka de eventuella spänningar, både interna och externa, som följer på ett socialkonstruktivistiskt perspektiv i vilket man utgår från att identiteter och identifikationer inte bygger på ett naturgivet tillstånd utan är resultatet av processer och förhandlingar. Jag definierar alltså inte *vad*

finlandssvensk sång är utan studerar hur finlandssvenskhet tar sig uttryck och samtidigt konstrueras i olika musikaliska praktiker såsom i sjungande men också till en del i sångtexter. Samtidigt är jag medveten om att jag som forskare bidrar till att konstruera mitt forskningsobjekt, på samma sätt som jag är medveten om att resultaten är påverkade av att jag själv är en del av det studerade materialet, både som körledare, festvärdinna men framför allt som en person som väljer att kalla sig finlandssvensk.

5.1 Identitet

Identitet och etnicitet ser jag som en process och som någonting som varierar beroende på sammanhang. Jag utgår ändå från att betydelsen att vara finlandssvensk hör samman med föreställningen om en gemensam härkomst och en språklig och kulturell livsstil. Föreställningen inbegriper även ett Svenskfinland med organisationer och nätverk som är viktiga för helheten. Till dessa organisationer hör bland annat Finlands svenska sång- och musikförbund och Finlands svenska kyrkosångsförbund som båda är viktiga arenor framför allt i finlandssvenska körsammanhang. Dessa organisationer fungerar även som grindvakter och bedömer således vilka aktörer som har tillträde och kan få synlighet till exempel på de finlandssvenska sång- och musikfesterna. Även uttrycksformernas kulturella lämplighet kontrolleras av dessa organisationer. Att inte få tillträde till arenan kan skapa, förutom osynlighet också utanförskap.

Man förstärker sin identitet med hjälp av olika identitets- eller etnicitetsmarkörer som bland annat kan vara kulturbundna stereotyper. Till dessa stereotyper kan vi till exempel räkna den finlandssvenska snapsvisetraditionen; om vi använder oss av metaforen "Ankdammen" som en bild av Svenskfinland kan vi finna både körsång, de finlandssvenska sång- och musikfesterna men framför allt den finlandssvenska snapsvisetraditionen i Ankdammens absoluta kärna. Ankdammen är inte enbart den fasta identifikationsytan för snapsvisetraditionen utan Horisontens fixpunkter fungerar även som motpol eller representant för "de andra" som i detta fall består av både det finska och det rikssvenska. I modellens Brackvatten kan igen alla de som inte känner sig bundna till de verksamhetsformer som finns i Ankdammens kärna, röra sig fritt och sjunga till exempel rikssvenska sånger och känna sig hemma i dem, men också sjunga finska sånger och känna sig hemma i dem.

Vi talar också om identitet när vi talar om en speciell sort av upplevelse som vi delar med andra, med liknande värderingar. Sociala grupper lär känna

sig själva som grupper genom sina kulturella aktiviteter och via sina estetiska uppfattningar. Det är genom att besluta vad som *låter* bra som vi både uttrycker oss själva och vår uppfattning om vad som är rätt. Finlandssvenska sångare kan till exempel sägas lära känna sig själva som grupp genom att sjunga tillsammans och utgående från den repertoar man tycker att låter bra och som man väljer att framföra. Sången och musiken representerar ändå inte enbart olika förhållningssätt och värderingar utan ger också upphov till dem.

Socialkonstruktivistiska teorier föreslår att människorna har många identiteter och att var och en är skapad i samspel med andra människor. Dessa identiteter kan vara både motsägelsefulla och omskiftande och varje interaktion kan leda till en ny konstruktion. På samma sätt kan Finlands svenskspråkiga befolkning konstruera nya identiteter genom sång och musik samtidigt som vissa stereotyper kan fungera som markörer för finlandssvenskarna som etnisk grupp. Traditionen att sjunga snapsvisor kan till exempel fungera som en identitetsmarkör för finlandssvenskarna. Både de sjungna texterna och melodierna samt själva framförandet och kontexten får en specifik funktion i identitetskonstruktionen. Det skapas då en speciell typ av finlandssvenskhet som kan vara både inkluderande och exkluderande.

5.2 Gemenskap

Via olika musik- eller i detta fall sångpraktiker uttrycks och markeras identiteten samtidigt som dessa praktiker och symboler konstruerar och upprätthåller både gemenskap och utanförskap. Vår identitet präglas av minnen som vi har av musikaliska upplevelser och i ett gemensamt musikande så som i en gemensam sång kan vi uppleva starka känslor av samhörighet.

Den finlandssvenska kör- eller gruppsången och även snapsvisetraditionen kan förstärka en form av gemenskap genom igenkännandet av text eller melodi samtidigt som den kan fungera som en uppslutning kring gemensamma värderingar eller till och med en gemensam ideologi. Gemenskapen förstärks ytterligare i snapsvisetraditionen genom humorn som kräver en viss kulturell kompetens; man skall helt enkelt lära sig eller kunna traditionen för att vara en del av gemenskapen. Snapsvisetraditionen bygger samtidigt på ett visst stereotyp betraktelsesätt och som därmed har blivit ett sätt att profilera den egna gruppen utgående från värderingar om vad som är önskvärt och inte önskvärt. Det är ändå inte fråga om en gemenskapskänsla som skulle inbegripa alla svenskspråkiga i Finland utan en del finlandssvenskar ser den fortfarande som typisk för en akademisk,

borgerlig miljö i det urbana Svenskfinland.

Uppslutningen kring en sångargemenskap är således samtidigt en uppslutning kring värderingar, en överenskommelse om vad som låter rätt och låter bra. Ett gemensamt sjungande förstärker otvivelaktigt samhörighetskänslan både genom de sjungna sångerna och - framför allt - texterna som förmedlar vad gruppen känner och eftersträvar. I min jämförelse av sångerna på orterna Kökar, Korsholm och Esbo ser jag till exempel hur vissa genrer eller sångkategorier är mer frekventa än andra på de olika orterna, samtidigt som språket tenderar ha betydelse för svarspersonerna, oberoende av ålder eller utbildning. I KFAÅ-kören var repertoarfrågan under ständig bearbetning men favoriter var bekanta sånger som förde med sig minnen från barndomen och framför allt från ungdomstiden. Däremot var språket inte avgörande. Gällande snapsvisorna var dessa ibland de enda sånger som sjöngs i en grupp eller en familj. De skapade därmed både samhörighet och trygghet bland dem som kunde visorna och tyckte om att sjunga dem.

Det gäller alltså att fråga efter och jämföra vilka kännetecken som gruppmedlemmarna själva erkänner som grupp-specifika, vilka markörer och vilka tydliga kännetecken för sångerna det finns i sånggruppens repertoar, hur "vikänslan" skapas. Konstruktionen av mening och föreställning, värdeladdade inställningar och handlingsintentioner definierar alltid också gränsdragningar och slår fast vilka musikaliska föreställningar som inte hör till det gruppinternt accepterade musikkonceptet.

5.3 Utanförskap

Till forskningsfrågorna hör även hur sången i sin konsoliderande form bidrar till att dra gränser till andra, i detta fall till finskspråkiga men också till svenskspråkiga i Sverige. Sången bidrar även till gränsdragningar inom den egna språkgruppen så att den i sin exkluderande roll kan medföra en känsla av utanförskap.

Sång och musik har alltid spelat en viktig roll i forandet av identiteten såväl bland individer som i grupper. Sjungandet bidrar till att definiera individen som tillhörande en speciell grupp samtidigt som det definierar andra som hör till andra grupper. Identitetsskapandet sker alltid inom en bestämd social och kulturell kontext och är i hög grad knutet till upplevelser och minnen där den egna handlingskompetensen och självkänslan formas i relation till andra. Musikpraktiker kan således inte enbart vara förenade med känslor av gemenskap, identifikation, solidaritet och delad anknytning utan en musikupplevelse bör samtidigt ses som både uttryck *och* konstruktion,

tillhörighet *och* utanförskap.

Explicit finlandssvenska institutioner och organisationsformer existerar endast så länge svenskspråkiga i olika landskap och samhällsskikt kan samarbeta och känna en viss samhörighet. Finlandssvenskarnas existens är beroende av dessa organisationer och institutioner som visserligen har som uppgift att både integrera och inkludera men som samtidigt kan exkludera, både på basis av språktillhörighet men också gällande ideologi. Till dessa organisationer hör bland annat de två centralorganisationerna Finlands svenska sång- och musikförbund och Finlands svenska kyrkosångsförbund, som således både integrerar och exkluderar. I intervjuaterialet i delstudie 2 framförde till exempel flera medlemmar i KFAÅ en önskan om att få tillhöra någon form av större gemenskap, känna en kulturell tillhörighet och få synlighet och erkänsla. Trots känslan av utanförskap i förhållande till andra finlandssvenska körer nämnde flera av de intervjuade en sångfest som de fick delta i som en av de främsta musikaliska höjdpunkterna under körens existens. Samtidigt som de kände utanförskap var de ändå tillfreds över att få tillhöra en större gemenskap vilket kanske kan tolkas som en ambivalent finlandssvensk identitetskänsla.

En form av finlandssvensk kör- eller sångaridentitet kan således sägas konstrueras eller bildas innanför representation samtidigt som den kan fungera endast på grund av sina möjligheter att exkludera. Vi kan därför endast förstå vad som är finlandssvensk sång utgående från hur den har blivit presenterad inom gruppen, via en uppsättning betydelser och symboliska uttrycksformer som har uppkommit via interaktionen med "de andra". Samtidigt ingår i denna process en tanke om att det finlandssvenska i sången inte enbart uttrycks utan också bidrar till att konstruera finlandssvenskhet i olika former.

5.4 Slutord

Analysen av hur finlandssvenskhet i olika former konstrueras via sång visar hur det finlandssvenska uttrycks olika i olika sammanhang. Det är fråga om både performans och berättelse där man delar upplevelser med andra som har liknande värderingar. I den finlandssvenska gruppsången uttrycks gemenskap och samhörighet. Sången är samtidigt ett sätt att kommunicera ursprung och värderingar. Den framkallar minnen och knyter människorna samman samtidigt som den upprättar gränser framför allt i förhållande till den finlandssvenska konstruktionens mest centrala alter, det vill säga till

finskhet och rikssvenskhet. Detta förekommer framför allt i snapsvise-traditionen där till exempel finlandssvenskar som inte vill delta i eller känner till traditionen kan uppleva att de blir exkluderade. Även om det i den stereotypa bilden av finlandssvenskt sjungande eftersträvas en enhetlighet i fråga om både form och ideologi visar analysen av materialet i de tre delstudierna på både motsägelser, paradoxer och förhandlingar vilket visar att finlandssvensk sång inte står för något enhetligt.

Referenser

Forskningsprojektets material finns arkiverat i Sibeliusmuseums arkiv, dels som Sm Fält 017, dels som Sm Fält 018.

Intervjuer

Irma, 60 år. Åbo 23.3.2012. Intervjuad av Rosi Djupsund. Minidisc i forskarens förvar.

Karin, 70 år. Åbo 20.3.2012. Intervjuad av Rosi Djupsund. Minidisc i forskarens förvar.

Internetkällor

Klasskamp på svenska/ <https://www.abo.fi/projekt/klasskamp-pa-svenska-kps/> (läst 24.5.2018)

Fssmf (Finlands svenska sång- och musikförbund). <http://www.fssmf.fi/forbundet/> (läst 2.6.2010)

Statistikcentralen: Fritidsundersökning, http://www.stat.fi/til/vpa/index_sv.html (läst 9.1.2011).

Sulasol: Toimintakertomus. <http://www.sulasol.fi/info/toimintakertomus/> (läst 2.6.2010)

STM (Suomen Työväen Musiikkiliitto): Jäsenet. <http://www.stmmusic.net/dokumentit/jasenet.htm> (läst 2.6.2010)

Viihdekuoroliitto. <http://www.viihdekuoroliitto.net/> (läst 2.6.2010)

Litteratur

Ahlbäck, Pia Maria. 2015. Stepping out of the tune. An Imagological Study of Arvid Mörne's Poem Sjömansvisa / Att stiga ut ur melodin. En imagologisk studie av Arvid Mörnes dikt Sjömansvisa. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 232–281.

Ahlquist, Karen. 2006. Introduction. I *Chorus and Community*. Red. Karen Ahlquist. Urbana and Chicago: University of Illinois Press. 1–15.

Ahlsved, Kaj. 2016. *Musik och sport: En analys av musikanvändning, ljudlandskap, identitet och dramaturgi i samband med lagsportevenemang*. Åbo: Åbo Akademi.

Airo, Marina. 1994. *Finlandssvenskarnas kulturbeteende. Regional översikt*. Forskningsprojektet Finlandssvenska kulturindikatorer. Rapport 2. Åbo: Åbo Akademi.

Albrecht, Terrance L., Gerianne M. Johnson och Joseph B. Walther. 1993. Understanding Communication Processes in Focus Groups. I *Successful Focus Groups: Advancing the State of the Art*. Red. David L. Morgan. Thousand Oaks: SAGE Focus Editions. 51–64.

- Allardt, Erik och Christian Starck. 1981. *Språkgränser och samhällstruktur. Finlandssvenskarna i jämförande perspektiv*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Anderson, Benedict. 2006. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition. London: Verso.
- Andersson, Matts. 2018. *Farbror Otto. Över bygden skiner sol*. Helsingfors: Arap Group Ab.
- Andersson, Otto. 1934. *Finlands svenska folkdiktning: 5, Folkvisor: 1. Den äldre folkvisan*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland CCXLVI. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland
- Andersson, Otto. 1947. *Finlandssvenska musikfester under 50 år*. Åbo: Förlaget Bro.
- Bachtin, Michail. 1965/1986. *Rabelais och skrattets historia. Francois Rabelais' verk och den folkliga kulturen under medeltiden och renässansen*. Uddevalla: Anthropos.
- Bailey, Betty A. och Jane W. Davidson. 2001. Emotional, Social, and Cognitive Enrichment Through Participation in Group Singing: Interviews with Members of a Choir for Homeless Men. I *Sharing the voices: The Phenomenon of Singing III*. Red. Andrea Rose och Ki Adams. Canada: Memorial University of Newfoundland. 24–32.
- Bailey, Betty A. och Jane W. Davidson. 2005. Effects of group singing and performance for marginalized and middle-class singers. *Psychology of Music*. Vol. 33. 269–303.
- Bak, Kirsten Sass. 1982. Sangaktivitet og forskning. Om det funktionelle synspunkts implikationer. I *Sångaktivitet som folkloristiskt forskningsobjekt*. Gun Herranen, Anneli Asplund, Reimund Kvideland, Jon-Roar Bjørkvold, Karsten Biering, Velle Espeland, Kirsten Sassa Bak. Särtryck ur Sumlen: årsbok för vis- och folkmusikforskning. NIF Reprints. 4. 142–151.
- Balsnes, Anne Haugland. 2009. *Å lære i kor Belcanto som praksisfellesskap*. Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Balsnes, Anne Haugland. 2011. Songs of Søgne – Aspects of Place, Identity and Belonging. I *Choir in Focus 2011*. Red. Ursula Geisler och Karin Johansson. Göteborg: Bo Ejeby Förlag. 33–47.
- Barth, Fredrik. 1969. Introduction. I *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Red. Fredrik Barth. Oslo: Universitetsforlaget. 9–38.
- Bascom, William R. 1965. Four Functions of Folklore. I *The Study of Folklore*. Red. Alan Dundes. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall cop.. 279–298.
- Beck, R.J., T.C. Cesario, A.Yousefi, och H. Enamoto. 2000. Choral Singing, Performance Perception, and Immune System Changes in Salivary Immunoglobulin A and Cortisol. *Music Perception*. Vol. 18 (1). 87–106.
- Berg, Karoline och Siv Sandberg. 2008. *Vem älskar ett förbund? En utredning om relationerna mellan lokal, regional och central nivå i nio finlandssvenska organisationer*. Helsingfors: Svenska kulturfonden.
- Bergman, Anne. 1981. Nyländska avdelningen och Svenska litteratursällskapets folkloristiska insamlingsverksamhet 1860–1908. I *Fynd och forskning: Till Ragna Ahlbäck*. 17.7.1981.

- Red. Ivar Nordlund. Meddelanden från folkkultursarkivet 7. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 7–43.
- Billig, Michael. 2005. *Laughter and Ridicule. Towards a Social Critique of Humour*. Los Angeles: Sage Publications.
- Björkholm, Johanna. 2011. *Immateriellt kulturarv som begrepp och process. Folkloristiska perspektiv på kulturarv i Finlands svenskbygder med folkmusik som exempel*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Björkstrand, Carita. 2002. *Barnvisan. Funktion och användningsmöjligheter*. Jakobstad: Åbo Akademi.
- Blomqvist, Göran och Anna Maria Böckerman-Peitsalo. 2000. *Ett sekel av kyrkosång. Finlandssvensk kyrkosång under 1900-talet*. Helsingfors: Finlands svenska kyrkosångsförbund.
- Bondekam, Anna och Alf-Erik Helsing. 1978. *Som en stubbe i en stubbåker. Finlands Svenska Arbetarförbund 1899–1974*. Helsingfors: Finlands svenska arbetarförbund.
- Bonsdorff, Lena von. 2013. Bröder, hörden i vokalen? - Klängen som en spegel. I *Manskörssång i tid och rum: Akademiska Sångföreningen 1838–2013: 175-årsjubileumsskrift*. Red. Michaela Bränn. Helsingfors: Akademiska Sångföreningen. 174–187.
- Bonsdorff, Lena von. 2017. *I väntan på Herkules: Martin Wegelius – banbrytande musikpedagog*. SFV:s biografiserie, nr 13. Helsingfors: Svenska folkskolans vänner.
- Brooks, Jeneve R. 2010. "Peace, Salaam, Shalom": Functions of Collective Singing in U.S. Peace Activism. *Music and Arts in Action*. Vol. 2 (2). 56–71.
- Brubaker, Rogers och Frederick Cooper. 2000. Beyond "Identity". *Theory and Society*. Vol. 29 (1). 1–47.
- Brusila, Johannes. 2003. "Local music, not from here". *The discourse of World Music examined through three Zimbabwean case studies: The Bhundu Boys, Virginia Mukwesha and Sunduza*. Helsingfors: Finnish Society for Ethnomusicology.
- Brusila, Johannes och Mathias Oljemark (red.). 2007. Kökar. *Musiikin suunta* 29 (2).
- Brusila, Johannes. 2008. Den finlandssvenska populärmusikens vara eller inte vara. Diskursiva och nymaterialistiska utgångspunkter för etnicitetsinriktad musikforskning. *Etnomusikologian vuosikirja* 20. 301–321.
- Brusila, Johannes. 2015. Durmusikens förvaltare och mollmurens vältare. Dansbandsmusiken som av- och återterritorialiserare av Svenskfinland. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 109–159.
- Brusila, Johannes, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. 2015a. Inledning. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 9–23.
- Brusila, Johannes, Ros-Mari Djupsund och Niklas Nyqvist. 2015b. Reflexioner, definitioner och konstruktioner. Tidigare forskning om den svenskspråkiga befolkningens musikliv. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red.

- Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väättäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 25–51.
- Brusila, Johannes, Pirkko Moisala och Hanna Väättäinen (red.). 2015. *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Bryman, Alan. 2011. *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur. (Originalalets titel: *Quantity in Social Research*. London: Routledge. 1995).
- Bränn, Michaela (red.). 2013. *Manskörssång i tid och rum: Akademiska Sångföreningen 1838–2013: 175-årsjubileumsskrift*. Helsingfors: Akademiska Sångföreningen.
- Böckerman-Peitsalo, Anna Maria. 2005. *Objektivitet och liturgisk förankring: strävanden att införa ny saklighet inom kyrkomusik och gudstjänstliv i Borgå stift åren 1923-1943*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Carminum liber Nationis Aboensis*. 1907, 1912, 1934. Helsingfors: Åbo nation.
- Cederholm, Camilla. 2013. "Du sköna sång, vårt bästa arv". *Kanonisering av en sångskatt ur ett hermeneutiskt perspektiv*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Chapman, Malcolm, Maryon McDonald och Elizabeth Tonkin. 1989. Introduction. I *History and Ethnicity*. Red. Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald och Malcolm Chapman. London: Routledge. 1-21.
- Chong, Hyun Ju. 2010. Do we all enjoy singing? A content analysis of non-vocalists' attitudes toward singing. *The Arts in Psychotherapy* 37. 120–124.
- Clayton, Martin. 2016. The Social and Personal Functions of Music in Crosscultural Perspective. I *Oxford Handbook of Music Psychology*. Red. Susan Hallam, Ian Cross och Michael Thaut. New York, NY: Oxford University Press. 47–59.
- Clift, Stephen och Grenville Hancox. 2010. The significance of choral singing for sustaining psychological wellbeing: findings from a survey of choristers in England, Australia and Germany. *Music Performance Research*. Vol 3 (1). 79–96.
- Cook, Tim. 2009. The Singing War: Canadian Soldiers' Songs of the Great War. *American Review of Canadian Studies*. Vol. 39 (3). 224–241.
- Dahlström, Fabian. 1971. Otto Andersson. I *Finländska gestalter IX. Fin kultur och folklig*. Ekenäs: Ekenäs tryckeri. 7–40.
- Dahlström, Fabian. 1983. Finlands svenska sång- och musikförbund i aktion. I *Klinga visa, sjung fiol: historik: Finlands svenska sång- och musikförbund 1929-1979*. Red. Ragnar Mannil, Fabian Dahlström, Paul Jansson, John Rosas och Helge Degerman. Helsingfors: FSSMF:s förlag. 51–174.
- Dahlström, Fabian. 1991. Musikaliska strömningar i Finland före 1891. I *Musik - sång - fest 1891–1991: de finlandssvenska sångfesterna som kulturföreteelse och impulsgevare*. Red. Fabian Dahlström, Lena von Bonsdorff, Ragnar Mannil, John Storgårds och Mao Lindholm. Vasa: Finlands svenska sång och musikförbund. 9–15.
- Dahlström, Fabian, Lena von Bonsdorff, Ragnar Mannil, John Storgårds och Mao Lindholm (red.). 1991. *Musik - sång - fest 1891–1991: de finlandssvenska sångfesterna som*

kulturföreteelse och impulsgivare. Vasa: Finlands svenska sång och musikförbund.

- Davies, Charlotte Aull. 2008. *Reflexive Ethnography. A guide to researching selves and others*. Second edition. London and New York: Routledge.
- Djupsund, Ros-Mari (Rosi). 2007a. Musiken i kyrkan på Kökar. I *Musiikin suunta* 29 (2). Red. Johannes Brusila och Mathias Oljemark. 33–43.
- Djupsund, Ros-Mari. 2007b. *Slutrapport för KRUM-projektet 2002–2006*. (opublicerad rapport).
- Djupsund, Ros-Mari. 2014. "Jag hörde till dem som inte fick vara med i Luciatåget". En studie i hur en Kör för alla -kör konstruerar sin identitet på den finlandssvenska musikarenan. I *Etnomusikologian vuosikirja*. Vol. 26. 48–67.
- Djupsund, Ros-Mari. 2015. Sången på tro orter i Svenskfinland. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 81–106.
- Djupsund, Ros-Mari. 2018. "Helan går" i Svenskfinland. En studie av snapsvisetraditionens funktion i konstruktionen av det finlandssvenska. I *Puls. Musik- och dansetnologisk tidskrift*. Vol. 3. Red. Ingrid Åkesson. Svenskt visarkiv/Musikverket. 18–36.
- Durrant, Colin och Evangelos Himonides. 1998. What makes people sing together?: Socio-Psychological and Cross-Cultural Perspectives on the Choral Phenomenon. *International Journal of Music Education* 32. 61–71.
- Eckstaedt, Aaron. 2010. Yiddish Folk Music as a Marker of Identity in Post-War Germany. *European Judaism*. Vol. 43 (1). 37–47.
- Enefalk, Hanna. 2008. *En patriotisk drömvärld. Musik, nationalism och genus under det långa 1800-talet*. Studia Historica Upsaliensia 234. Uppsala: Uppsala universitet.
- Engman, Max. 2016. *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Farnell, Brenda. 1999. "It Goes Without Saying – But Not Always". I *Dance in the Field: Theory, Methods and Issues in Dance Ethnography*. Red. Theresa J. Buckland. Houndmills & London: Macmillan Press. 145–160.
- Fenton, Steve. 1999. *Ethnicity, Racism, Class and Culture*. London: Macmillan.
- Finnegan, Ruth. 2007/1989. *The Hidden Musicians: Music-Making in an English Town*. Middletown: Connecticut.
- Finnäs, Fjalar. 2006. Tankar om Hyyppä-fenomenet. *Meddelanden från Åbo Akademi*. 2006 (9).
- Forslin, Alfhild. 1964. Balladen om riddar Olof och älvorna. En traditionsundersökning. *Meddelanden från Svenskt visarkiv* 19. Stockholm: Svenskt visarkiv.
- Forslin, Alfhild. 1968. Greta Dahlström som fältforskare i Svenskfinland. *Meddelanden från Svenskt visarkiv* 24. Stockholm: Svenskt visarkiv.
- Forslin, Alfhild. 1971. Otto Andersson – idéernas man. Särtryck ur *Budkavlen* 48–49/1969–1970. 5–11.
- Forslin, Alfhild. 1975. Emil von Qvanten och Mäntsälä-Balladerna. Särtryck ur *Arv*. Vol. 29–30, 1973–74. Stockholm. 169–219.

- Forssell, Karl-Erik. 1955. *Studier i Finlands svenska psalmbok av år 1943*. Helsingfors.
- Frith, Simon 2007. *Taking Popular Music Seriously*. Aldershot: Ashgate.
- Frith, Simon. 2010/1996. Music and Identity. I *Questions of Cultural Identity*. Red. Stuart Hall och Paul du Gay. London: Sage Publications. 108–127.
- Geisler, Ursula. 2010. *Körforskning. En bibliografi*. Lund/Malmö: Körcentrum Syd.
- Geisler, Ursula. 2011. Choir Singing and Socio-Musical Attitudes. Continuity and Change in a Swedish-German Long-Term Perspective. I *Choir in Focus 2011*. Red. Ursula Geisler och Karin Johansson. Göteborg: Bo Ejeby. 104–115.
- Gibson, Sarah Jane. 2016. Locality, Identity and Practice in Choral Singing: The Queen's Island Victoria Male Voice Choir of Belfast. *Ethnomusicology Ireland* 4/2016. 1–17.
- Goffman, Erving. 2011. *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. (Originalalets titel: *The Presentation of Self in Everyday Life*. 1959). Stockholm: Norstedts.
- Grape, Christina, Maria Sandgren, Lars-Olof Hansson, Mats Ericson och Töres Theorell. 2003. Does Singing Promote Well-Being?: An Empirical Study of Professional and Amateur Singers during a Singing Lesson. *Integrative Physiological & Behavioral Science*. 38 (1). 65–74.
- Hall, Sarah Marie. 2014. Ethics of ethnography with families: a geographical perspective. *Environment and Planning A*. Vol. 46. 2175–2194.
- Hall, Stuart. 1992. The Question of Cultural Identity. I *Modernity and its futures*. Red. Stuart Hall, Stuart Held och Tony McGrew. Polity Press, Open University. 274–316.
- Hall, Stuart. 2010/1996. Introduction: Who Needs 'Identity'?. I *Questions of Cultural Identity*. Red. Stuart Hall och Paul du Gay. London: Sage Publications. 1–17.
- Hansson, Karl-Johan. 1985. "En levande församlingssång". 1968 års svenska koralrevision i Finland. *Idé och verklighet*. Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut 108. Vasa: Åbo Akademi.
- Hansson, Karl-Johan. 2001. De mest uppskattade psalmerna i svenska Finland. I *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*. Red. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin och Jörgen Straarup. Åbo: Åbo Akademi förlag. 239–255.
- Hansson, Karl-Johan, Folke Bohlin och Jörgen Straarup (red.). 2001. *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*. Åbo: Åbo Akademi förlag.
- Holme, Idar Magne och Bernt Krohn Solvang. 1991. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Huldén, Lars. 1990. Slumrande toner. En finlandssvensk nationalromantisk hymn. I *Inte bara visor. Studier kring folkslig diktning och musik tillägnade Bengt R. Jonsson den 19 mars 1990*. Red. Eva Danielson, Sven-Bertil Jansson, Margareta Jersild och Märta Ramsten. Stockholm: Svenskt visarkiv. 132–138.
- Hyypä, Markku T. och Juhani Mäki. 2001. Why do Swedish-speaking Finns have longer active life? An area for social capital research. *Health Promotion International*. Vol. 16 (1). 55–64.

- Hyypä, Markku T. och Juhani Mäki. 2003. Social participation and health in a community rich in stock of social capital. *Health Education Research*. Vol. 18 (6). 770–779.
- Hyypä, Markku T. 2007. *Livskraft ur gemenskap - om socialt kapital och folkhälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Häggman, Ann-Mari. 1992. *Magdalena på källebro. En studie i finlandssvensk visstradition med utgångspunkt i visan om Maria Magdalena*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Häggman, Ann-Mari, Birgitta Eklund och Synnöve Svanström (red.). 1994. *Nordisk visstradition. Den episka visan*. Publikationer utgivna av Finlands svenska folkmusikinstitut 14. NIF Rapporter Nr 8. [Åbo]; [Vasa]: Nordiska institutet för folkdiktning; Finlands svenska folkmusikinstitut.
- Häggman, Ann-Mari. 1995. Sångskatt i förändring. I *Finlandssvenskt i skolan*. Red. Catharina A. Gripenberg. Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner. Vol. 173. Helsingfors: Svenska folkskolans vänner. 8–11.
- Häggman, Ann-Mari. 1996. Sångerna som gav finlandssvensk identitet. I *Folk och musik*. Red. Ann-Mari Häggman. Vasa: Finlands svenska folkmusikinstitut. 27–52.
- Häggman, Ann-Mari (red.). 2004. *Att förvalta en musiktradition*. Folk och musik 2002–2003. Publikationer utgivna av Finlands svenska folkmusikinstitut 34. Vasa: Finlands svenska folkmusikinstitut.
- Häggman, Ann-Mari. 2006. Brage och den finlandssvenska sången. I *Brage 100 år. Arv – Förmedling – Förvandling*. Red. Bo Lönnqvist, Anne Bergman och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Föreningen Brage. 48–65.
- Jakobsson, Gunborg. 2010. Förord. I *Det finlandssvenska sociala kapitalet. Fakta och fiktion*. Red. Susan Sundback och Fredrica Nyqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 7–9.
- Jonsson, Leif. 1990. *Ljusets riddarvakt. 1800-talets studentsång utövad som offentlig samhällskonst*. Studia musicologica Upsaliensia Nova Series 11. Uppsala: Uppsala universitet.
- Järvenpää, Tuomas. 2017. *Roots Reggae from Cape Town to Helsinki. An Ethnographic Study of Local Belonging and Cosmopolitan Imagination in Rastafarian Reggae Music*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Järviluoma, Helmi. 1997. *Musiikki, identiteetti ja ruohonjuuritaso. Amatöörimuusikkoryhmän kategoriatyöskentelyn analyysi*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kaihovirta, Matias. 2015. *Oroliga inför framtiden. En studie av folkligt politiskt agerande bland bruksarbetarna i Billnäs ca 1900–1920*. Vantaa: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Kilpiö, Markku (red.). 2003. *Harald Andersén. Tuttu ja tuntematon / Känd och okänd*. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Klinkmann, Sven-Erik. 2011. *I fänrikarnas, martallarnas och dixietigrarnas land. En resa genom det svenska i Finland*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

- Klinkmann, Sven-Erik. 2017. "Svenska talande bättre folk" - mellan ironi, stereotyp och humor. I *Föreställda finlandssvenskheter. Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland*. Red. Sven-Erik Klinkmann, Blanka Henriksson och Andreas Häger. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 301–328.
- Klusen, Ernst. 1969. *Volkslied. Fund und Erfindung*. Köln: Musikverlage Hans Gerig.
- Klusen, Ernst. 1974. *Zur Situation des Singens in der Bundesrepublik Deutschland. I. Der Umgang mit dem Lied*. Köln: Musikverlage Hans Gerig.
- Knight, Susan Dyer. 2010. *A study of adult 'non-singers' in Newfoundland*. (Unpublished doctoral dissertation). London: Institute of Education, University of London.
- Kreander, Maria och Tom Sandlund. 2006. Historisk och teoretisk inramning. I *Räcker det med svenskan? Om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Red. Karmela Liebkind och Tom Sandlund. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 14–51.
- Kreutz, Gunter, Stephan Bongard, Sonja Rohrmann, Volker Hodapp och Dorothee Grebe. 2004. Effects of Choir Singing or Listening on Secretory Immunoglobulin A, Cortisol, and Emotional State. *Journal of Behavioral Medicine*. Vol. 27(6). 623–635.
- Kreutz, Gunter. 2014. Does Singing Facilitate Social Bonding? *Music & Medicine*. Vol. 6 (2). 51–60.
- Kronqvist, Hanna. 2011. *Du sköna sång, vårt bästa arv: En diskursanalytisk studie av massmedias bevakning av de finlandssvenska sång- och musikfesterna som identitetsbevarare och musikaliskt evenemang*. Åbo Akademi: opubl. pro gradu-avhandling.
- Kronqvist, Hanna. 2014. *Körsång i Svenskfinland - en kartläggning*. Helsingfors: Svenska kulturfonden.
- Krueger, Richard A. och Mary Anne Casey. 2000. *Focus Groups. A Practical Guide for Applied Research*. 3rd edition. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kvideland, Reimund. 1974. Den folkelege songtradisjonens funksjonelle aspekt. I *Visa och visforskning*. Red. Ann-Mari Häggman. Meddelanden från Folkkultursarkivet 3. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 137–165.
- Kvideland, Reimund. 1982. Frå visetekst til sangaktivitet. I *Sångaktivitet som folkloristiskt forskningsobjekt*. Red. Gun Herranen, Anneli Asplund, Reimund Kvideland, Jon-Roar Bjørkvold, Karsten Biering, Velle Espeland, Kirsten Sass Bak. Särtryck ur Sumlen: årsbok för vis- och folkmusikforskning. NIF Reprints. 4. 100–110.
- Kvist Dahlstedt, Barbro. 2001. *Suomis sång. Kollektiva identiteter i den finländska studentsången 1819–1917*. Göteborgs universitet: Institutionen för musikvetenskap.
- Lange, Anders och Charles Westin. 1981. *Etnisk diskriminering och social identitet*. Stockholm: LiberFörlag.
- Lau, Frederick. 2005. Entertaining "Chineseness": Chinese Singing Clubs in Contemporary Bangkok". *Visual Anthropology*. Vol. 18. 143–166.
- Lehtonen, Kimmo. 2004. *Maan korvessa kulkevi... Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja. B. 73.

- Lidman Magnusson, Berit. 1999. *Att sjunga eller inte sjunga. Samverkande faktorer av betydelse för sångutveckling*. Stockholm: Kungliga Musikhögskolan.
- Liebkind, Karmela och Tom Sandlund (red.). 2006. *Räcker det med svenskan? Om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Lilliestam, Lars. 2006. *Musikliv. Vad människor gör med musik – och musik med människor*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.
- Lindholm, Magnus (red.). 1982. *Vi sjunger tillsammans*. Helsingfors: Finlands svenska folkmusikinstitut och Musik Fazer.
- Lindholm, Maryelle (red.). 2004. *Helan går med Hbl*. Tredje upplagan. Helsingfors: Hufvudstadsbladet.
- Lindqvist, Yrsa. 2001a. Hur "de andra" varit och upplevts som annorlunda. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 185–205.
- Lindqvist, Yrsa. 2001b. Den äkta finlandssvensken? I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 259–270.
- Lundberg, Dan, Krister Malm och Owe Ronström. 2000. *Musik, medier, mångkultur. Förändringar i svenska musiklandskap*. Hedemora: Gidlunds förlag.
- Luzha, Besa. 2005. Music brings people together in postwar Kosovo. *International Journal of Music Education*. Vol. 23 (2). 149–151.
- Lönnqvist, Bo. 2001a. Retoriken i den etniska mobiliseringen. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 16–25.
- Lönnqvist, Bo. 2001b. Myten om den finlandssvenska familjen. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 26–36.
- Lönnqvist, Bo. 2001c. De finlandssvenska sångfesternas visuella gestalt. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 278–289.
- Mannil, Ragnar, Fabian Dahlström, Paul Jansson, John Rosas och Helge Degerman (red.). 1983. *Klinga visa, sjung fiol: historik: Finlands svenska sång- och musikförbund 1929-1979*. Helsingfors: FSSMF:s förlag.
- Mattsson, Christina 2002. *Från Helan till lilla Manasse. Den svenska snapsvisans historia*. Stockholm: Atlantis.

- Mauerhofer, Alois. 1998. Zur Identität in Sing- und Musiziergruppen. I *Identität und Differenz: Beiträge zur vergleichenden und systematischen Musikwissenschaft*. Red. Michael Weber och Thomas Hochradner. *Musicologica Austriaca* 17. 11–22.
- Merriam, Alan P. 1960. Ethnomusicology. Discussion and Definition of the Field. *Ethnomusicology*. Vol. 4 (3). 107–114.
- Merriam, Alan P. 1964. *The Anthropology of Music*. Illinois: Northwestern University Press.
- Moisala, Pirkko och Elina Seye. 2013. Musiikintutkija ihmisten kesellä – etnomusikologinen kenttättyö. I *Musiikki kulttuurina*. Red. Pirkko Moisala och Elina Seye. Helsinki: Suomen Etnomusikologisen Seuran julkaisu 21. 29–55.
- Moisala, Pirkko. 2015. Det (finlandsvenska) liv som musiken möjliggör. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 161–190.
- Morgan, David L. 1997. *Focus Groups as Qualitative Research*. Second Edition. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Negus, Keith och Patria Román Velázquez. 2002. Belonging and detachment: musical experience and the limits of identity. *Poetics* 30. 133–145.
- Nordman, Anna-Mari (red.). 2004. "Ekot av vår glada trall". *Finlands svenska sång- och musikförbund 75 år*. Vasa: FSSMF.
- Nordman, Anna-Maria. 2006. *Imse vimse spindel och krokodilen i bilen. Finlandssvenska föräldrar sjunger för sina små*. Vasa: Publikationer utgivna av Finlands svenska folkmusikinstitut 38.
- Nummela, Olli, Tommi Sulander, Ossi Rahkonen och Antti Uutela. 2008. Associations of self-rated health with different forms of leisure activities among ageing people. *International Journal of Public Health* 53. 227–235.
- Numminen, Ava. 2005. *Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi. Tutkimus aikuisen laulutaidon lukoista ja niiden aukaisemisesta*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Studio Musica 25.
- Nyqvist, Niklas. 2006. Brage och Otto Andersson. I *Brage 100 år. Arv – Förmedling – Förvandling*. Red. Bo Lönnqvist, Anne Bergman och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Föreningen Brage. 23–47.
- Nyqvist, Niklas. 2007. *Från bondson till folkmusikikon. Otto Andersson och formandet av "finlandssvensk folkmusik"*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Nyqvist, Niklas. 2015. Två åbotrubadurer. Bilder i Tom Gardbergs och Olle Söderholms visdiktning. I *Modersmålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 53–79.
- Olsson, Henny, Harriet Backe och Stefan Sörensen. 2003. *Humorologi. Vetenskapliga perspektiv på humor och skratt*. Stockholm: Liber AB.
- Osman, Sara Eldirdiry, Victoria Tischler och Justine Schneider. 2016. 'Singing for the Brain': A qualitative study exploring the health and well-being benefits of singing for people with dementia and their carers. *Dementia*. Vol. 15 (6). 1326–1339.

- O'Toole, Patricia. 1993. I Sing In A Choir But I Have "No Voice!". *The Quarterly Journal of Music Teaching and Learning*. Vol. IV (5). 65–76.
- O'Toole, Patricia. 2005. Why don't I feel included in these musics, or matters. I *Praxial music education: Reflections and dialogues*. Red. D. Elliott. New York: Oxford University Press. 297–307.
- Pearce, Eiluned, Jacques Launay och Robin I.M. Dunbar. 2015. The ice-breaker effect: Singing mediates fast social bonding.
<http://rsos.royalsocietypublishing.org/content/2/10/150221> [läst 20.11.2018]
- Pearce, Eiluned, Jacques Launay, Max van Duijn, Anna Rotkirch, Tamás Dávid-Barrett och Robin I.M. Dunbar. 2016. Singing together or apart: The effect of competitive and cooperative singing on social bonding within and between sub-groups of a University Fraternity. *Psychology of Music*. Vol. 44 (6). 1255–1273.
- Plumb, Laura och Theodore Stickley. 2017. Singing to promote mental health and well-being. *Mental Health Practice*. Vol. 20 (8). 31–36.
- Portes, Alejandro. 1998. Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology*. Vol. 24. 1–24.
- Rantanen, Saijaleena. 2013. Laulu- ja soittojuhlat suomalaisen kansakunnan rakentajina 1800-luvun lopulla. *Musiikki* 43 (3–4). 61–84.
- Rask, Henry. 1986. Modersmålets sång och Ålänningens sång – två visioner av svenskhet i Finland. *Finsk tidskrift* 6. Åbo. 331–341.
- Rask, Henry. 1996. Slumrande toner. Hembygd och nationalitet i svensk sång i Finland. I *Boken om vårt land 1996: Festskrift till professor Matti Klinge = Juhlakirja professori Matti Klingelle 31.VIII.1996*. Red. Kerstin Smeds, Rainer Knapas och John Strömberg. Helsinki = Helsingfors: Otava: Söderström. 46–55.
- Rask, Henry. 2013. Akademiska Sångföreningen – mellan Finland och Svenskfinland. I *Manskörssång i tid och rum: Akademiska Sångföreningen 1838–2013: 175-årsjubileumsskrift*. Red. Michaela Bränn. Helsingfors: Akademiska Sångföreningen. 52–67.
- Rice, Timothy 2007. Reflections on Music and Identity in Ethnomusicology. I *Muzikologija*. Vol. 2007 (7). 17–38.
- Rice, Timothy. 2010. Disciplining Ethnomusicology: A Call for a New Approach. *Ethnomusicology*. Vol. 54 (2). 318–325.
- Richards, Helen och Colin Durrant. 2003. To Sing or Not to Sing: A study on the development of 'non-singers' in choral activity. *Research Studies in Music Education*. Vol. 20 (1). 78–89.
- Robbins, Kevin. 2010/1996. Interrupting Identities: Turkey/Europe. I *Questions of Cultural Identity*. Red. Stuart Hall och Paul du Gay. London: Sage Publications. 61–86.
- Ronström, Ove. 2013. Kör – Etnologiska aspekter på ett svenskt massfenomen. I *Manskörssång i tid och rum: Akademiska Sångföreningen 1838–2013: 175-årsjubileumsskrift*. Red. Michaela Bränn. Helsingfors: Akademiska Sångföreningen. 190–231.
- Ronström, Ove. 2016. *Körer och kulturhistoria. Etnologiska aspekter på ett svenskt massfenomen*. Visby: Wessmans musikförlag.

- Rosas, John. 1983. Otto Andersson. I *Klinga visa, sjung fiol: historik: Finlands svenska sång- och musikförbund 1929-1979*. Red. Ragnar Mannil, Fabian Dahlström, Paul Jansson, John Rosas och Helge Degerman. Helsingfors: FSSMF:s förlag. 7–15.
- Ruud, Even. 2002. *Musikk og identitet*. 2. opplag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rämö, Hanna. 2013. *Kaikki saavat laulaa! Kuorolaisen kehittymiskokemuksista laulutaidottomille suunnatussa kuorossa*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Opubl.uppsats.
- Sandgren, Maria. 2009. Evidence for Strong Immediate Well-being Effects of Choral Singing – With More Enjoyment for Women than for Men. I *Proceedings of the 7th Triennial Conference of European Society for the Cognitive Sciences of Music (ESCOM 2009)*. Red. Jukka Louhivuori, Tuomas Eerola, Suvi Saarikallio, Tommi Himberg och Päivi-Sisko Eerola. Jyväskylä. 475–479.
- Sandgren, Maria. 2013. Körsång, välbefinnande och vitalitet. I *Manskörssång i tid och rum: Akademiska Sångföreningen 1838–2013: 175-årsjubileumsskrift*. Red. Michaela Bränn. Helsingfors: Akademiska Sångföreningen. 234–251.
- Sarelin, Birgitta. 1998. *Behålla och förnya. Den finlandssvenska psalmboksrevisionen 1975–1986*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Sheridan, Mark, Iona MacDonald och Charles G. Byrne. 2011. Gaelic singing and oral tradition. *International Journal of Music Education* 29 (2). 172–190.
- Slotte, Alexander, Ernst V. Knape och Jonatan Reuter. 1913. *Toner från stugor och stigar. Dikter till folkmelodier*. Helsingfors: Föreningen Brage.
- Small, Christopher. 1998. *Musicking. The Meanings of Performing and Listening*. Hanover, N.H.: Wesleyan University Press.
- Smeds, Kerstin och Timo Mäkinen. 1984. *Kaiu, kaiu lauluni. Laulu- ja soittojuhlien historia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Stenbäck, Knut Sigurd, Ragnar Hollméus och Fritiof Freudenthal. 1914. *Nylänningarnas sångbok*. Helsingfors: Nylands nation.
- Stenius, Henrik. 1991. Massrörelser och folklorism. I *Musik - sång - fest 1891–1991: de finlandssvenska sångfesterna som kulturföreteelse och impulsgivare*. Red. Fabian Dahlström, Lena von Bonsdorff, Ragnar Mannil, John Storgårds och Mao Lindholm. Vasa: Finlands svenska sång och musikförbund. 16–23.
- Stenius, Henrik. 1996. Körens röst. Den profana körsången som forum för den allmänna opinionen. I *Boken om vårt land 1996: Festskrift till professor Matti Klinge = Juhlakirja professori Matti Klingelle 31.VIII.1996*. Red. Kerstin Smeds, Rainer Knapas och John Strömberg. Helsinki = Helsingfors: Otava: Söderström. 286–296.
- Stokes, Martin. 1997. Introduction: Ethnicity, Identity and Music. I *Ethnicity, Identity and Music. The Musical Construction of Place*. Red. Martin Stokes. Oxford: Berg. 1–27.
- Stokes, Martin. 2010. Response to Rice. *Ethnomusicology*. Vol. 54 (2). 339–341.
- Straarup, Jørgen. 2001. Kollektivt musicerande som väg till psalmerna. I *Deilig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*. Red. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin och Jørgen Straarup. Åbo: Åbo Akademis förlag. 38–58.

- Ståhlberg, Krister. 1995a. Den finlandssvenska identitetens variationer. I *Finlandssvensk identitet och kultur*. Red. Krister Ståhlberg. Åbo: Åbo Akademis tryckeri. 25–76.
- Ståhlberg, Krister (red.). 1995. *Finlandssvensk identitet och kultur*. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Sugerman, Jane C. 2010. Building and Teaching Theory in Ethnomusicology: A Response to Rice. *Ethnomusicology*. Vol. 54 (2). 341–344.
- Sundback, Susan. 2010a. Nationell minoritet och etnisk identitet. I *Det finlandssvenska sociala kapitalet. Fakta och fiktion*. Red. Susan Sundback och Fredrica Nyqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 45–63.
- Sundback, Susan. 2010b. Borgå stift som förvaltare av socialt kapital. I *Det finlandssvenska sociala kapitalet. Fakta och fiktion*. Red. Susan Sundback och Fredrica Nyqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 179–194.
- Sundback, Susan och Fredrica Nyqvist. 2010. Tidigare forskning om socialt kapital. I *Det finlandssvenska sociala kapitalet. Fakta och fiktion*. Red. Susan Sundback och Fredrica Nyqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 13–27.
- Sundberg, Jan. 1985. *Svenskhetens dilemma i Finland. Finlandssvenskarnas samling och splittring under 1900-talet*. Helsingfors: Societas scientiarum Fennica.
- Suojanen, Päivikki. 1981. Den religiösa mötessångens gruppdynamik. En etnomusikologisk undersökning av religiös mötessång. *Sumlen: årsbok för vis- och folkmusikforskning*. 94–108.
- Suojanen, Päivikki. 1984. *Finnish Folk Hymn Singing. Study in Music Anthropology*. Tampere: University of Tampere Institute for Folk Tradition.
- Söderholm, Olle. 1969. *Manskörssången i Finland 1819–1969*. 150-års historik utgiven av Finlands svenska manssångarförbund. [Helsingfors].
- Tamplin, Jeanette, Felicity A. Baker, Bronwen Jones, Anneliis Way och Stuart Lee. 2013. 'Stroke a Chord': The effect of singing in a community choir on mood and social engagement for people living with aphasia following a stroke. *Neuro Rehabilitation* 32. 929–941.
- Theorell, Töres. 2009. *Noter om musik och hälsa*. Stockholm: Karolinska Institutet University Press.
- Tuovinen, Petri. 2007. Familjaulut jalkapallokannattajien identiteetin rakentajana. *Musiikki* 3/2007. 7–32.
- Turner, Roy. 1989. Deconstructing the Field. I *The Politics of Field Research. Sociology beyond Enlightenment*. Red. Jaber F. Gubrium och David Silverman. London: Sage Publications. 13–29.
- Unwin, Margaret M., Dianna T. Kenny och Pamela J. Davis. 2002. The Effects of Group Singing on Mood. *Psychology of Music* 30. 175–185.
- Väätäinen, Hanna. 2015. Svenskheter i en kvinnas musik, dans och verbala berättande om funktionsnedsättning. I *Modermålets sånger: Finlands svenskheter framställda genom musik*. Red. Johannes Brusila, Pirkko Moisala och Hanna Väätäinen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 193–230.

- Waligórska, Magdalena. 2014. Introduction. Music and the boundaries of (non) belonging. I *Music, Longing and Belonging: Articulations of the Self and the Other in the Musical Realm*. Red. Magdalena Waligórska-Huhle. Cambridge Scholars Publishing, 1–10.
- Welch, Graham F.. 2000. The Ontogenesis of Musical Behaviour: A Sociological Perspective. *Research Studies in Music Education*. 14 (1). 1–13.
- Wibeck, Victoria. 2010. *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppinterojuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wikberg, Kristina och Björn Sundell. 2010. *Det svenska i Finland år 2030. Ett scenarioprojekt om svenskans framtid utgående från förändringen i vår omvärld*. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma & Finlands Kommunförbund.
- Wilkinson, Sue. 1998. Focus groups in feminist research: Power, interaction, and the co-construction of meaning. *Women's Studies International Forum*. Vol. 21 (1). 111–125.
- Wilkinson, Sue. 1999. Focus Groups. A Feminist Method. *Psychology of Women Quarterly*. Vol. 23 (2). 221–244.
- Wolf-Knuts, Ulrika. 1995. Den mångbottnade identiteten. I *Finlandssvensk identitet och kultur*. Red. Krister Ståhlberg. Åbo: Åbo Akademis tryckeri. 1–24.
- Åström, Anna-Maria. 2001a. Antropologiska utgångspunkter och empiriska nedslag. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 11–15.
- Åström, Anna-Maria. 2001b. Är en dubbelidentitet möjlig. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 37–49.
- Åström, Anna-Maria. 2001c. Kulturmöten och kulturell kontrastering. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 53–57.
- Åström, Anna-Maria. 2001d. Stereotyper och språkligt baserade bindningar. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 145–148.
- Åström, Anna-Maria. 2001e. Etnisk tillhörighet och rituellt handlande. I *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Red. Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 273–277.
- Åström, Anna-Maria, Bo Lönnqvist och Yrsa Lindqvist (red.). 2001. *Gränsfolkets barn. Finlandssvensk marginalitet och självhövudelse i kulturanalytiskt perspektiv*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Österberg, Bosse. 2010. Snapsvisan – den låga tröskelns diktform. I *Fira klingande kalas – så roligt det blev!* Red. Henrik Huldén, Maryelle Lindholm och Anders G. Lindqvist. Esbo: Finlandssvenska Rimakademin rf FiRA. 86–89.

Överlien, Carolina, Karin Aronsson och Margareta Hydén. 2005. The Focus Group Interview as an In-depth Method? Young Women Talking About Sexuality. *International Journal of Social Research Methodology*. Vol. 8. 331–344.

